

LAISVĖ

Weekly
102-02 Liberty Ave.
Ozone Park, N. Y. 11417
Telephone: 641-6887
Area Code 212

Entered as second
class matter at the
Post Office of Jama-
ica, N. Y., under the
Act of March 3, 1879.

LAISVĖ

THE LITHUANIAN WEEKLY

LAISVĖ — LIBERTY

Savaitinis

Jungtinėse Valstijose \$12.00
Kanadoje \$15.00
Kitur užsienyje \$15.00
Pavienio egzemplioriaus kaina 25 centai

PRICE 25 c.

NO. 18

PENKTADIENIS, GEGUŽĖS [MAY] 1, 1981

OZONE PARK, N. Y. 11417

70-IEJI METAI

GEGUŽĖS PIRMOJI — TARPTAUTINĖ DARBININKŲ SOLIDARUMO ŠVENTĖ

KRISLAI

Niekas nesitaiso
Miestų galvos pyksta
Grįžta šaltasis karas
Kubos prezidento išpėjimas
Vidurio Rytuose
ramybės nėra

A. BIMBA

Jau gerokas laikas Ronald Reagan šiam kraštui prezidentauja, tai yra vadovauja. O šalyje reikalaujama nesitaiso, galgi dar blogėja. Infliacija, nedarbas, kriminalistų siautėjimas, nusiskundimas brangimu maisto ir taip toliau, taip ir skamba pranešimuose.

Miestų galvos (merai) neseniai buvo susirinkę konferencijai, kuri griežtai pasmerkė ir atmetė Reagano administracijos politiką. Miestų galvos skundžiasi, kad miestų reikalai federalinės valdžios yra apeisti, pamiršti. Visoje konferencijoje tik keletas balsų drįso prezidentą teisinti, girti.

Yra apšėliai ženklų, kurie rodo, kad šaltojo karo dienos yra grąžinamos. Prezidento Reagano biudžete militarizmo, branduolinio ginklavimo, gaminimui naujų branduolinių ginklų, visokių raketų skiriamos milžiniškos sumos. O visiškai tyliama apie Tarybų Sąjungos prezidento Brežnevo pasiūlymą tuojau šaukti aukščiausio lygio, tai yra prezidentų (Reagano ir Brežnevo) susitikimą aptarimui sunaikinti branduolinius ginklus. Juk tai puikus, konkretus, konstruktyvus, labai naudingas ir reikalingas ne tik šiomis dienomis, bet visam pasauliui, visai žmonijai pasiūlymas. Juk kol bus branduolinių ginklų, tol bus viską naikinančio branduolinio karo pavojus.

Šioje šalyje plačiai pradėjo sklisti kalbos, kad Reagano Administracija planuoja pakartoti 1961 metų istoriją, tai yra ginkluotomis, militarinėmis jėgomis įsiveržti į Kubą, susidoroti su jos socialistine santvarka ir ją paversti Jungtinių Valstijų kolonija. Kubos prezidentas Fidel Kastro išpėjo Reaganą, kad jo vadovaujama Kubos liaudis yra pilnai pasirušususi ir pajėgi tokį užpuolimą atmušti. Kubą pasilikus nepriklausoma, laisva, socialistinė valstybė.

Vidurio Rytuose dar vis nesimatyti pastovios taikos ir ramybės. Kaip tik priešingai! Izraelio valdžia dar vis nepripažįsta palestiniečių teisės į nepriklausomą valstybę ir okupuotas arabų žemes tebelaukia savo šalies dalimis. Be to, šiomis dienomis iš Washingtono pranešta, kad prezidentas Reaganas nutarė Egiptą apginkluoti naujais ginklais už teisę Egipte turėti Amerikos militarinę bazę.

Washington. — Minint Amerikos sekretorių dieną, čia buvo pareikštos nuomonės, jog reikia Amerikos moterims pakelti atlyginimus.

Ji remia visas civilizuotasis pasaulis

Belfast. — Kai užsispyręs airių laisvės kovotojas, 27 m. amžiaus Bobby Sands gyveno savo paskutines dienas, badaudamas Maze kalėjime, už jį stėjo ne tik New Yorko kardinolas Cooke, bet ir pats popiežius. Taip pat ir daugelis pasaulio vadų kreipėsi į britų vyriausybę, kad ji, žmoniškumo sumetimais, padarytų nuolaidų badaujan-

Bobby Sands, airių laisvės kovotojas

čiam airių laisvės kovotojui. Bobby Sands pateko į kalėjimą už tai, kad jis nešiojosi ginklą ir už tai gavo keliolikos metų bausmę. Sėdėdamas kalėjime, jis pradėjo bado streiką, reikalaujamas, kad britų vyriausybė laikytų airių laisvės kovotojus ne kokiais kriminalistais, bet politiniais kalininiais.

Nauji JAV pasai

Washington. — Valstybės departamentas skelbia, kad netrukus bus pradėti išdavinti nauji Amerikos pasai keliaujantiems ir užsienius. Juos būsia galima skaityti ikišius ir elektroninę mašiną, norint pagreitinti keliaujančiųjų perėjimą per sieną ir sumažinti pasų padirbimo atvejus. Jau esą atspausdinta apie 15 tūkstančių tokių pasų ir jie pradėdami išdavinti. Jie yra mažo formato, beveik telpa saujoje, mėlynos spalvos, su asmens fotografija, išpausta plastikiniame vokelelyje.

Panašūs pasai jau ruošiami Anglijoje, Fed. Vokietijoje ir Airijoje.

Ruošiasi naujiems kosminiams skrydžiams

Washington. — Vos tik sugrįžus pirmajam kosminiam laivui Columbia, JAV erdvės tyrinėjimo istaigos informuoja, kad po kokių šešių mėnesių į erdvę vėl kelias tas pats laivas, o jo igulą sudarys astronautai Richard H. Truly ir Joe H. Engle. Jie jau dabar rengiasi tai misijai. Su jais savo skridimo patyrimu dalijasi buvę Columbia astronautai Robert Crippen ir John Young.

Tuo tarpu konstruojami ir nauji panašaus tipo kosminiai laivai, kurių ruošimą forsuoja Pentagonas, intensyviai rengdamas kosminės erdvės militarizavimo planus.

Nuoširdžiausiai sveikiname visus mūsų mieluosius skaitytojus ir rėmėjus!

Tegyvuoja pasaulio dirbančiųjų solidarumas! Tegyvuoja pasaulinė taika ir tautų draugystė!

Nuėmė grūdų embargo

Washington. — Prieš penkiolika mėnesių, prez. Carteris buvo uždėjęs embargo JAV grūdų eksportui į Tarybų Sąjungą. Dėl to Amerikos fermeriai nemažai nukentėjo, bet prez. Reaganas, kuris dar prieš rinkimus buvo pažadėjęs grūdų draudimą nuimti, balandžio 24 d. tą draudimą nuėmė. Jis tą sprendimą padarė neatsižvelgdamas į savo valstybės sekretoriaus Alexander Haig priešingą nuomonę. Mat tasis karingas Amerikos vyras visą laiką aiškino, kad Tarybų Sąjunga galinti suprasti, jog Amerika esanti "perminkšta", o jis stovi už "griežtą politiką".

Pagal dar galiojančią sutartį, Tarybų Sąjunga gali pirkti iki aštuonių milijonų metrinių tonų kukurūzų ir kviečių kasmet. Bet Tarybų Sąjunga tiek grūdų jau yra nupirkusi ir dabar neišku, ar ji jų daugiau bus reikalinga. Pastaruoju metu Tarybų Sąjunga nemažai grūdų yra nusipirkusi iš Argentinos, tai šis Amerikos mostas gal gali būti šaukštų po pietų.

Oficiali Tarybų Sąjungos Tass agentūra, pranešusi apie šį prezidento Reagano sprendimą, pareiškė, kad Amerikai buvo daugiau nuostolių dėl grūdų embargo negu Tarybų Sąjungai.

Prez. Ronald Reagan, sugrįžęs iš ligoninės po pasikėsimo prieš jo gyvybę, susitinka su valstybės sekretorium Haig ir žemės ūkio sekretorium John Block. Pirmasis buvo priešininkas, o antrasis — šalininkas nuimti grūdų eksporto draudimą į Tarybų Sąjungą.

TELEGRAMA IŠ LIETUVOS

MEČISLOVO GEDVILO ATMINIMUI

Įamžinant žymaus valstybinio ir partinio veikėjo, Lietuvos TSR nusipelnusio kultūros veikėjo, nusipelnusio mokytojo Mečislavo Gedvilo atminimą, jo vardu pavadinta pirmoji Palangos vidurinė mokykla. Mečislavo Gedvilo vardu bus pavadinta viena naujųjų Telšių miesto gatvių, jo vardas suteiktas Lietuvos gamybinio žuvies pramonės susivienijimo laivui.

Numatyta išleisti Mečislavo Gedvilo raštų vientomis, Lietuvos TSR revoliucijos muziejuje įrengti nuolatinę jo gyvenimo ir veiklos ekspoziciją.

ZALCBURGO DIENOS LIETUVOJE

Tarybų Lietuvoje buvo surengtos Zalcburgo žemės dienos, kurių renginiuose dalyvavo iš Austrijos atvykusi oficiali delegacija. Dienų renginiai vyko Vilniuje, Kaune, Elektrėnuose, Trakuose ir Druskininkuose.

Jų metu respublikos gy-

ventojai klausėsi paskaitų Austrijos ekonomikos ir kultūros klausimais, žiūrėjo Zalcburgo etnografinio ansamblio pasirodymų. Lietuvos TSR dailės muziejaus centruose rėmėse veikė austrų vaizduojamojo ir taidomo meno parodos.

Kaip buvo pažymėta susitikimų metu, Tarybų Sąjungos ir Austrijos bendradarbiavimas — gražus skirtingas valstybinės santvarkos turinčių šalių draugystės pavyzdys, padedantis sėkmingai ir nesavanaudiškai keistis ekonominėmis ir kultūrinėmis vertybėmis, įnešti indėlį į tarptautinio itempimo Europoje mašinimą.

Tarybų Lietuvą ir Austrijos Zalcburgo žemę sieja graži draugystė.

V. Petkevičienė

Buenos Aires. — Čia pranešta, kad Čilės fašistų chunta išleido parėdymą, draudžiantį bet kokias demonstracijas, susijusias su Gegužės Pirmosios diena.

Gina ekonominę programą

Washington. — Atsigavęs fiziškai po atentato prieš jo gyvybę, prezidentas Reaganas jungtinėje Kongreso sesijoje kvietė Amerikos istatymų leidėjus priimti jo pasiūlytą ekonominį planą. Nepaisant, kad prieš tą planą jau buvo ligšiol nemažai neigiamų pasisakymų, prezidentas Reaganas tvirtina, kad Amerikos ekonominė padėtis bus išgelbėta tik tada, kai Kongresas patvirtins jo pasiūlytą ekonominį planą. Ligšiol Amerikos biudžetas niekad nebūdavo subalansuotas, o prez. Reaganas sako, kad pagal jo ekonominį planą jis galėtų būti subalansuotas 1984 metais. Kongreso nariai prezidento kalbą sutiko neaiškia nuotaika. Panašiai jaučiasi ir eiliniai Amerikos mokesčių mokėtojai. Dauguma sako, kad "pagyvėsim — pamatysim".

Protesto žygis

Washington. — Gegužės 2 d. čia ruošiamą didelę demonstraciją prieš prez. Reagano ir vietos mero Marion Berry ekonominį planą. Demonstracijos dalyviai žygiuos prie Baltųjų Rūmų ir jų reikalavimai bus išreikšti plakatuose, kur bus sakoma: "Money for Jobs and People, not the Pentagon and profits" ir "Black and white unite to stop racist violence".

Demonstraciją remia koalicinis komitetas, kuriame dalyvauja keliasdešimt organizacijų.

TSRS LAIKOSI NUSIGINKLAVIMO PAKTO

Washington. — Amerikos ambasadorius Robert W. Buchheim, kuris atstovavo Amerikai nusiginklavimo patariamojoje komisijoje nuo 1977 m., čia pareiškė, kad Tarybų Sąjunga nepažeidė jokio susitarimo branduolinių ginklų sutartyje, ir kad neturima jokių įrodymų, kad ji būtų atlikusi kokius nors veiksmus, pažeidžiančius to susitarimo dvasią.

Gegužės Pirmoji

New York. — Besiruošiant Gegužės Pirmosios paradui, čia įvyko eilė darbininkų susitikimų. Angliškai ir ispaniškai kalbantiems darbininkams buvo paaiškinta, jog atlyginimai, kuriuos jie gauna, eina prieš įstatymus, nes jiems mokamas atlyginimas yra mažesnis už tą, kurį nustato įstatymas.

LIBIJOS VADAS LANKOSI MASKVOJE

Maskva. — Trijų dienų vizitui čia buvo atvykęs Libijos vadas pulk. Muammar el-Caddafi, kurį Maskvos aerouoste pasitiko Tarybų Sąjungos vadovas Leonidas Brežnevas. Svečio garbei suruoštuose pietuose Brežnevas jį pristatė kaip vieną žymiausių asmenų, kovojančių už žmogaus teises ir laisves, siekiant išsilaisvinti iš imperialinės priešpaudos ir agresijos.

Brežnevas kartu su Libijos vadu aptarė aktualiusius Artimųjų Rytų klausimus ir,

manoma, pasitarė dėl konferencijos to regiono klausimais. Tą konferenciją Brežnevas buvo pasiūlęs 26-ojo Tarybų Sąjungos Komunistų partijos suvažiavimo metu.

Abu vadai savo kalbose pabrėžė, kad Amerikos kaltinimai, jog Tarybų Sąjunga ir Libija remiančios teroristus, neturi jokio pagrindo. Jie tvirtino, kad tai esą tik pretekstas Amerikai ir jos sąjungininkams ruošti didesnei karinei-politinei ekspansijai.

Tarybų Sąjungos vadovas Leonidas Brežnevas pasitinka Libijos vadą pulk. Muammar el-Quaddafi Maskvos aerouoste.

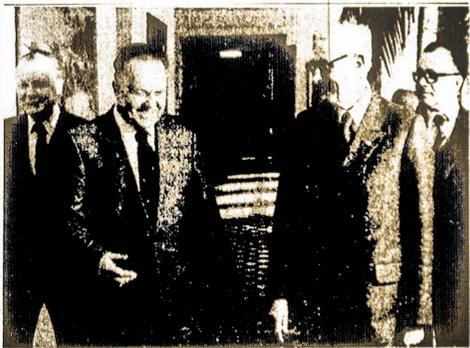
TIRIA PABALTIO ISTORIJA

Berlynas. — Riugeno saloje esančiame Zelino mieste įvyko konferencija, kurioje susitiko Lietuvos ir Vokietijos Demokratinės Respublikos mokslininkai. Jie nagrinėjo Pabaltijo tautų istorijos ir kultūros nuo aštuoniolikto amžiaus iki mūsų dienų klausimus. Konferenciją surengė Greifsvaldo universiteto istorijos fakultetas.

Konferencijoje dalyvavo Vokietijos Demokratinės Respublikos istorikų draugijos nariai ir jų kolegos iš Tarybų Sąjungos. Jie aptarė Baltijos jūros pakrantėje gyvenančių tautų perėjimą iš feodalizmo į kapitalizmo laikotarpio proble-

mas, taip pat Vokietijos Demokratinės Respublikos ir tarybinio Pabaltijo respublikų kultūrinių ir mokslinių ryšių plėtimą klausimus.

Be kitų klausimų, taip pat buvo apsparstyti tradiciniai Vokietijos Demokratinės Respublikos kontaktai su Lietuvos TSR. Juos plečiant reikšmingą indėlį inėšė draugystės sutartis, kurią 1967 m. sudarė Greifsvaldo universitetas su Vilniaus universitetu. Konferencijoje taip pat aptarti planai, kaip vykdoma darbo sutartis, kurią Vokietijos Demokratinės Respublikos ir Tarybų Sąjungos istorikai sudarė 1981-1985 metais.

Tarybų Sąjungos Komunistų partijos vadas M. Suslovas lankėsi Lenkijoje ir su jos vadais aptarė aktualiusius reikalus. Jis čia matomas [antras iš dešinės] su Lenkijos komunistų partijos sekretoriumi Stanislawu Kania [antras iš kairės].

LAISVĖ

LITHUANIAN
WEEKLYPUBLISHED BY THE LITHUANIAN COOPERATIVE
PUBLISHING SOCIETY, INC.

Published Fridays, except in case of holidays

102-02 LIBERTY AVENUE, OZONE PARK, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y.

Established April 5, 1911

ANTHONY BIMBA, Editor in chief

EVA T. MIZARA, Editorial Assistant & Business Manager

SUBSCRIPTION RATES:

United States, per year \$12.00	United States, per 6 months . . . \$6.50
Canada, Lat. Amer., per year . . . \$15.00	Canada, Lat. Amer., 6 months . . . \$8.00
Foreign countries, per year . . . \$15.00	Foreign countries, 6 months . . . \$8.00

Gegužės Pirmajai artinantis

Kuomet mūsų laikraštis prieš septyniasdešimt metų įsteigė, tarptautinė darbo žmonių šventė, Gegužės pirmoji jau buvo svarbus kovingo susikaupimo ir viltingo žvilgsnio į ateitį momentas. Jaunieji "Laisvės" steigėjai tada svajojo apie būsimą socialistinį pasaulį. Gegužės pirmoji, gimusi Amerikoje, Chicagoje, jau tada buvo plačiai švenčiama, bet niekur pasaulyje dar nebuvo šalies, kur darbo žmonės būtų prie valdžios vairo, kitaip sakant, — dar nebuvo socialistinių šalių.

O dabar! Taip, dabar net sunku apskaičiuoti, kiek pasaulyje tų socialistinių šalių yra. Mat, šalia aiškiai socialistinių yra daug kraštų, kurie save vadina socialistiniais, kurie kaip ir yra pakeliui į socializmą, kur galia turi liaudies jėgos. Tokiais kraštais galima skaičiuoti Angolą, Mozambiką, Afganistaną, Etiopiją ir eilę kitų. Socialistiniai save vadina ir Alžyro, Kongo režimai. Vienaip ar kitaip, Gegužės pirmoji dabar švenčiama kaip **Valstybinė šventė** bent pusėje pasaulio kraštų. Net Amerikos kontinente du kraštai ją oficialiai švenčia: Kuba ir Nikaragua. O ir kapitalistiniuose kraštuose milijonai žmonių ir dabar kiekvieną Gegužės pirmąją pravitindavo gatves. Senoji Italijos sostinė, Roma (kurios savivaldyba komunistų ir socialistų rankose) Gegužės pirmąją paskesta raudonų vėliavų jūroje. Paryžiuje tradicinė eiseną link Bastilijos aikštės kasmet darosi labiau masiška. Panašiai Meksikos mieste, Madride, Lisabone, Kalkutoje, Chartume — kur beapsisuksi — Gegužės Pirmoji švenčiama.

O mūsų krašte? Pirmoji Gegužės čia gimė ir ji nepamiršta. Dalyvaukime šiais metais demonstracijose istorinėje Union Square aikštėje, New York'e, kaip dalyvavo prieš septyniasdešimt metų jaunieji "Laisvės" steigėjai ir skaitytojai.

Margaret Thatcher Indijoje

Britanijos premjerė Margaret Thatcher lankėsi Indijoje. Ten ją priėmė valdžios galva Indira Gandhi. Bet priėmimas buvo šaltas. Ko kito Britanijos konservatorių vadovė ir negalėjo tikėtis. Jos vadovybėj Britanija priima vieną rasistinį įstatymą po kito, suvaržo imigraciją iš Karibų ir kitų nebaltaujų kraštų. Ir kaip tik tuo laiku, kai Thatcher lankėsi Indijoje, Londone rasistinė policija žiauriai malšino juoduosius jaunuolius Londono Brixtono rajone.

Nestebėtina, kad ponja Thatcher buvo sutikta su protestais. Apie 70 kairiųjų Indijos parlamento narių demonstratyviai išėjo iš salės, kuomet Thatcher pradėjo sakyti savo kalbą. Kur tik ji lankėsi, ji, šalia oficialaus sutikimo, matė protesto plakatus ir iškabas, kuriuose buvo sakoma "Vyks namo pas savo rasistus!"

Kuomet darbiečiai stovėjo prie vairo, santykiai tarp Britanijos ir jos buvusios kolonijos, Indijos, buvo neblogi. Mat, šalia neigiamų kolonializmo pėdsakų britai Indijoje paliko ir tam tikrą kultūrinį palikimą.

Kadangi Indija susidaro iš įvairių tautų, kurios kalba skirtingomis kalbomis (indu, bengalu, maratų, tamilų ir t. t.) parlamente vartojama bendra kalba tebėra anglų. Darbiečiai stengėsi palaikyti korektiškus santykius su Indija, nors rasinė diskriminacija prieš Britanijoje gyvenančius Indijos kilmės žmones ir tada buvo stipri. Bet po toriais ir korektiškumas numestas nuošalin.

Legalės gynybos klausimu

Neapmokama legalinė gynyba, kokia netobula ji bebūtų, visvien yra svarbus ramstis neturtingų Amerikos žmonių gyvenime. Ta gynyba (Legal Aid) garantuoja, kad jeigu žmogus neišgali apmokėti privatiškam (Legal Aid) garantuoja, kad jeigu žmogus neišgali apmokėti privatiškam advokatai, jis turi teisę turėti valdžios lėšomis apmokamą.

Tiesa, ta gynyba toli ne tobula. Valdžios apmokami advokatai daugumoje atvejų atlieka savo pareigas kaip prievolę, greitosioms nesigilindami į ginamųjų asmenų tikrą padėtį. Kadangi jie gina beturčius, juoduosius, varganus senyvus žmones, ateivius iš Karibų ir t. t., jie dažnai patys žiūrį į savo klientus su panieka. Aišku, jų gynyba negali lygintis su ta, kurią atlieka privatiškai samdomi advokatai.

Bet, kaip tai sakoma, šis tas geriau negu niekas. Pagal dabartinį įstatymą, kiekvienas amerikietis turi teisę gauti teisminę gynybą — apmokėjus ar neapmokėjus. Ir iki šiol atrodė, kad visi su tuo įstatymu apsisprato ir su juo sutinka.

Bet ne dabartinė Reagano administracija. Pasirodo, kad Reagano sėbrai pasiryžę legalinę gynybą panaikinti. Jie argumentuoja, kad neapmokama legalinė gynyba turėtų būti palikta filantropijai, kitaip sakant — labdarybei. Pagal jų planą dalykai būtų taip tvarkomi: neturtingas žmogus, sakysime, juodas jaunuolis, įtariamas nusikaltimu. Kaip dabar reikalai yra jis automatiškai gauna legalinės tarnybos aptarnavimą. Bet pagal naują planą įtartasis asmuo arba jo šeima turėtų susisiekti su labdarine legaline organizacija, kuri surastų jam advokatą, kuris teiktųsi neapmokamas "laisvu laiku" pašvesti trumpučių laiko beturčiui apginti . . .

Kaip blogai ta tvarka veiktų, lengva žinoti pažiūrėjus į mediciną. Tūkstančiai ir tūkstančiai Amerikos gydytojų kas savaitę pašvenčia kelias valandas be atlyginimo

Kas ką rašo ir sako

DAUGIAU DUOMENŲ APIE NŪDIENĖ PADĖTI LENKIJOJE

Balandžio 14 dieną pranešime iš Varšuvos "Lenkijos Liaudies Respublikos Seime posėdis", skaitome: Darydamas jame pranešimą apie padėtį šalyje, Ministrų tarybos pirmininkas V. Jaruzelskis priminė, kad prieš du mėnesius vyriausybė konkrečiais darbais pavirtino savo pasiryžimą spresti neatidėliotinas valstybės bei jos piliečių problemas ir paragino užtikrinti 90 ramių darbo dienų. Bet tos dienos, pasakė jis, anaipol nebuvo ramios.

Vyriausybės vadovas pabrėžė, kad pastaruoju metu pernelyg dažnai buvo kovojama streikais. Dabartinėmis sąlygomis, pažymėjo jis, neįmanoma veikla, kurios neremia visuomenė. Todėl vyriausybė prašo seimą, kad jis dviem mėnesiams uždraustų skelbti streikus. Šis aktas atitinka visos tautos interesus.

V. Jaruzelskis pareiškė, kad vyriausybė teikia didelę reikšmę masinės informacijos priemonių veiklai, ir paragino žurnalistus protingiškai veikti skelbiant informaciją, kuri turi būti gerai apgalvota.

Kalbėdamas apie šalies ekonominę padėtį, jis pasakė, kad kiekviena blogo darbo diena silpnina Lenkijos ekonomiką, o užsitęsusi krizė traukia šalį atgal. Mums yra kuo aštriau iškilęs klausimas, pabrėžė jis, ką reikia padaryti, kad 36 milijonų tauta nebūtų alkana. Vyriausybė nuosekliai remiasi 10 punktų programos pozicija.

Bet, kad ši programa būtų reali, reikia įgyvendinti radikalias priemones. Ministrų tarybos pirmininkas taip pat pareiškė, kad vienas veiksnių, kurie neleidžia Lenkijos ekonomikai suirti, yra kortelių sistemos plėtimas. Taip pat reikia stabdyti zlotų devalvavimą. Vyriausybė ragina profsąjungas šiais metais nebereikalauti, kad būtų padidintas darbo užmokestis.

V. Jaruzelskis daug dėmesio skyrė vyriausybės planams, kaip pagerinti padėtį žemės ūkyje. TASS-ELTA

APIE GERUS, NAUDINGUS IR VAISINGUS SANTYKIUS

Iš Rytų Berlyno pranešta, kad įvyko Vokiečių Demokratinės Respublikos Komunistų Partijos suvažiavimas. Jame pranešimą padarė sekretorius E. Honekeris. Jis storai pabrėžė didelę svarbą plėtimo bendradarbiavimo su Tarybų Sąjunga. Pranešimą baigdamas jis pasakė: "Mūsų liaudies ūkis vis labiau papildo vienas kitą, vis efektyviau vienija savo potencialus, igalina mūsų valstybes, palaikančias broliškus ryšius, tvirtėčiau ir sparčiau žengti į priekį bendru keliu. Tuo būdu stiprėja viso realaus socializmo potencialas, o tai ypač reikšminga aštrėjant klasių kovai pasaulinėje arenoje.

Pranešėjas detaliai kalbėjo apie uždavinius mokslo, aukštųjų ir vidurinių mokyklų vystymo, jaunimo komunistinio auklėjimo srityje.

Baigdamas E. Honekeris pasakė: mūsų X suvažiavi-

mas numatys aiškų marksistini-leninini kursą ateinančiam laikotarpiui. Tai bus Vokietijos Demokratinės Respublikos naujų iniciatyvų ir kūrybinio darbo, tolesnio stiprėjimo ir klestėjimo laikotarpis. Uždaviniai, kuriuos mes užsibrėžiame, dideli ir puikūs, bet nelengvi. Gyvenimas socializmo sąlygomis turi visiems dar labiau pagerėti. Būtina ne tik išsaugoti, bet ir pakelti visų socialinio aprūpinimo lygį. Ir turi būti užtikrinta tvirta taika. Mūsų partija kartu su visa liaudimi kovos už tai visomis jėgomis."

JIE UŽ GINKLAVIMOSI VARŽYBAS IR BRANDUOLINĮ KARĄ

Chicago marionų "Draugo" buvęs redaktorius B. Kviklys balandžio 21 d. savo vadovaujame "Detentės mylėtojai atkando dantį" iki ausų išsižiojęs šaukia:

"Daugiau kaip penkerius metus šioje vietoje mes skelbėme rašinius prieš detentę su sovietais ir ją smerkėme. Šaukėme, rėkėme, faktais pagrįsdami, kad Sovietų Sąjunga yra didžiausias agresorius pasaulyje, kad nereikia su šia valstybe bendrauti, nereikia ją tikėti ir sudarinėti bet kokias sutartis, nes sovietai pasaulyje žinomi ne kaip sutarčių vykdytojai, bet kaip laužytojai.

Deja, "kvailiais politinių emigrantų spaliojimis" didieji netikėjo. Jei kartais ir mus išklaudydavo, tai mums palankių išvadų nedarydavo. Užtat tikėjo apgavikais ir sutarčių laužytojais."

Nūdien ne tik Amerikos politiniai vadai, bet ir spauda, radijas, televizija ir kitos komunikacijos priemonės vis daugiau kalba ir rašo prieš detentę su sovietais. Matyt, kad "atsikando dantį". Taigi detentė pamažu virsta "šaltuoju karu" . . . Taigi Amerika ir kitos Vakarų šalys turi intensyviai stiprinti savo karines jėgas ir visomis išgalėmis remti prezidento R. Reagano krašto gynybos programą. Reikia atsiminti, kad sovietai yra realistai ir skaitosi tik su stipriaisiais."

Juk branduolinio ginklavimosi varžybos neišvengiamai veda į branduolinį pasaulinį karą!

Skiriu
S. Žukui

Nugalėtas Tavo gerumu. Todėl buvo ašara, Didelė ašara, Nesutūpus many. Aš žiūrėjau per ją Koks Tu paskutini kartą Esi Savo name Ir savo grave.

Pusnys sniego. Ir ežeras snaudžia. Ant kalniuko—kitoki namai. Paukščio gerklė nepažadins, Žiedas akių neatmerks.

Tik gerumas Per žmones dar eis, Dar kelias Ir vis rodyš į mažą kalnelį. Bet ir jis užmirštim

Liks akmuo dar Čionai pastatytas— Šaltas, viskam abejingas

Pr. Karlonas nusiplaus.

granitas.

Pr. Karlonas

Pr. Karlonas

Pr. Karlonas

Pr. Karlonas

Pr. Karlonas

Pr. Karlonas

A. BIMBOS SVEIKINIMAS "LAISVĖS" JUBILIEJAUS PROGA

Pirmučiausiai noriu nuoširdžiausiai pasveikinti Bendrovės, kuri "Laisvė" išleidžia, Direktorių Tarybą už suruošimą šio "Laisvės" 70 metų gyvavimo jubiliejaus. Žinau, kad reikėjo įdėti daug rūpesčių ir kruopštaus darbo. Dar kartą, širdingai ačiū.

Kaip žinia, šis laikotarpis gal buvo audringiausias laikotarpis visoje žmonijos istorijoje. Mūsų laikraščiai teko susidurti su labai dideliais sunkumais. Džiugu, kad visi tie sunkumai buvo nugalėti,

ir mūsų "Laisvė" ir šiandien tebegyvuoja-tebeišėina. Džiaugiuosi ir didžiuojuosi, kad ir man teko garbė prie tų pastangų aktyviškai prisidėti.

"Laisvės" redakcijoje pradėjau dirbti 1924 metais ir tik dviejų metų pertrauka ir šiandien tebedirbu!

Šia proga karštai sveikinu laisvėties ir laisviečius, nežiūrint kokiam šio pasaulio kampe ar šalyje jie begyventų. Visas ir visus apkabinu ir bučiuoju!

A. Bimba

RŪTELĖ ŽALIOJI

Vai lylia lylia žalia rūtelė, Gražiai nuaugus žalia kelelio. Tu žaliuonėle jaunų dienelių — Jaunų dienelių, saulės kelelio.

Žalia rūtelė vai lylia lylia, Gailiom raselem naktelė lijo, Žvaigždžių sidabras pernakti byrėjo Ir asarėlem rasoj žėrėjo.

Sesulės, eisim ant aukšto kalno, Mes pamatysim tartum ant delno. Kaip išlipuotė laukai žalieji, Kal saulė auka žemėlen lieja. Pasifūrėsim nuo kalno aukšto, Kaip vis žviesesnės dienos liauja. Gražiolė žemė prie saulės kelio Gyventi, džiaugtis, dainuoti kelia.

Vai lylia lylia žalia rūtelė, — Gailių žalių mūsų tėvų žemelė, Žalia rūtelė jaunų dienelių, Jaunų dienelių, saulės kelelio.

A. Miškinis

Sveikina "Laisvė"

Sveikiname "Laisvės" septyniasdešimtmečio proga jus ir jūsų bendradarbius.

Linkime ilgus metus skeisti lietuviška žodi.

Ona Žukauskienė
Sofija Nakaitė, Bronė
Kaunas

Congratulations to "Laisvė" on its 70th Anniversary! May this wonderful and informative newspaper live for many years to come. Through hard work this will only be possible!

Lai Gyvuoja "Laisvė"!

Helen Janulis
Helen Šarkūnas

Miela, brangi "Laisve",

Tavo garbingą 70-tį sveikina irgi jubilatės, kurios skaito "Laisvė" nuo 1961 metų. Šią dovaną mums dovanoja gerbiamas Verutė ir Valys Bunkai, už ką jiems širdingai dėkojame.

Reiškiamė nuoširdžią padėką "Laisvės" redaktoriams, visiems darbininkams, korespondentams, rėmėjams, kurių dėka patiriam daug džiaugsmo, kartu liūdimė, kai retėja "Laisvės" leidėjų eilės.

Gyvuoki "Laisve", dar ilgus metus, o Tavo kūrėjų gretos pasišventėliškai tegul žengia vis pirmyn su supalūžtama energija.

Su gilia pagalba sveikina "Laisvė" ir siunčia draugiškus jai linkėjimus. Vilnius

Eidukaitytės

Tegul gyvuoja ir gyvuoja

Kad "Laisvė" buvo įsteigta, aš dar nebuvo gimusi, bet nuo jaunų dienų mano tėvelis — Mikas Masys (Mikas Detroitietis) ir mamytė Teofilė man kalbėdavo apie "Laisvė" ir pažangų judėjimą. Tėvelis nuo pat jaunystės buvo laisvamanis ir pažangus lietuvis. Atvažiavęs į Ameriką 1912 m., tuojau "Laisvė" užsiprenumeravo.

Nors jis buvo fabriko darbininkas, bet surasdavo laiko vakarais skaityti "Laisvė" ir į ją rašinėti. Rašydavo jis apie religiją, politiką, pažangųjų Detroito lietuvių veiklą. Pasirašydavo M. Belaisviu, Miku ir Miku Detroitiečiu. Susipažinęs su mergina (būsimąja mano mamyte), vedavo ją į susirinkimus, užsakė jai "Laisvė". Būdavo toks žaidimas Detroito lietuvių susibūrimuose siųsti atvirukus merginoms. Kuri daugiausia gaudavo atvirukų laimėdavo dovaną — "Laisvės" prenumeratą.

Kai pradėjau lankyti mokyklą ir išmokau rašyti, padarydavau tėvelio rašto "Laisvei" nuorašą, o kai išmokau spausdinti mašinėle, spausdindavau tėvelio raštus iš jo rankraščių. Tai darydama, ne tik galėjau išmokti lietuvių rašto, bet ir susipažinau su "Laisve", į kurią dabar rašinėju kaip korespondentė iš Detroito miesto.

Esu dėkinga, kad mano tėveliai supažindino mane su pažangiu judėjimu ir "Laisve". "Laisvė" buvo ir tebėra

pažangių lietuvių judėjimo veidrodys. Dėkui "Laisvei", kad visapusiškai mokė ir moko užsienio lietuvius, atitraukė daug imigrantų nuo bažnyčios, rodė ir rodo darbo žmogui teisingą politinį kelią, nuolat ragina branginti taiką pasaulyje, kovoti už ją, už demokratiją ir socialinę pažangą. Dėkui "Laisvei", kad gabesni lietuviai turėjo ir turi progą daugiau išsilavinti. Dideli "Laisvės" nuopelnai, kad kūrėsi pažangios organizacijos, chorai, plito vieningumas ir draugiškumas tarp pažangių Amerikos lietuvių. Amerikos lietuviai nepamiršo ir savo brolių bei seserų Lietuvoje, teikė pagalbą, kad būtų atsikratyta fašizmo. Kai atėjo šviesus rytojus, gimė Tarybų Lietuva, mes visi džiaugėmės, skaitydami "Laisvė", kuri nušvietė ir nušviečia teisybę, teikia mums žinias apie mūsų tėvų žemę — Tarybų Lietuvą. Todėl tūkstančiai lietuvių savo darbais ir finansais remia "Laisvė". Ir nors daug senų lietuvių pasišalino iš mūsų tarpo, bet jų vietą užėmė jaunesni — čia gimę. Jie kartu su vyresniais skaito ir remia "Laisvė".

Sveikinu "Laisvė" su jos septyniasdešimtuosiu gimtadieniu. Sveikinu visą jos kolektyvą, skaitytojus, rėmėjus; suglaskime savo gretas, tegul gyvuoja ir gyvuoja "Laisvė"!

Stefanija Masytė
"Gim. Kraštas"

"LAISVĖ"

Dear Friends!

THE EDITORIAL BOARD AND STAFF OF THE "RUSSKY GOLOS", WHO RECENTLY CELEBRATED THE 64TH ANNIVERSARY OF THE NEWSPAPER, SEND THEIR HEART-FELT CONGRATULATIONS TO THE EDITORIAL BOARD, STAFF AND ALL READERS OF THE LITHUANIAN NEWSPAPER "LAISVE" UPON THE 70TH ANNIVERSARY OF THE APPEARANCE OF ITS FIRST ISSUE.

TWO PROGRESSIVE NEWSPAPERS REPRESENTING TWO PEOPLES OF THE GREAT MULTINATIONAL UNION OF THE SOVIET SOCIALIST REPUBLICS WILL ALWAYS CARRY THE TRUTH ABOUT THEIR MOTHERLAND TO THE WORLD, SERVE THE CAUSE OF PEACE AND FRIENDSHIP OF THE PEOPLE OF OUR PLANET.

AGAIN, OUR SINCEREST CONGRATULATIONS AND WISHES THAT YOU CONTINUE THE NOBLE PATRIOTIC ACTIVITY FOR MANY YEARS TO COME.

NUOŠIRDŽIAI SVEIKINAME...

**TEGYVUOJA LAISVĖ,
TAIKA
IR DRAUGYSTĖ MŪŠŲ
PLANETOJ!**

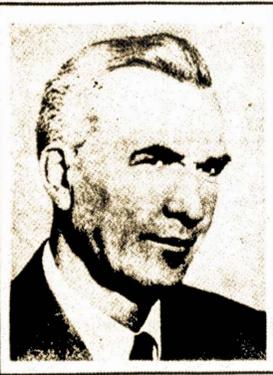
"RUSSKY GOLOS"

AKIRATIS

LAISVĖ THE LITHUANIAN WEEKLY

„LAISVĖS“ LAIKRAŠČIO 70-MEČIUI

DARBININKŲ KLASĖS IDEALŲ KELIU

„Laisvė“ redaktorius Antanas Simba.

1911 m. balandžio 5 d. Bostone pasirodė JAV pažangiųjų lietuvių laikraštis „Laisvė“.

1911 m. balandžio 5 d. Bostone pasirodė JAV pažangiųjų lietuvių laikraštis „Laisvė“.

Fabrėžina, kad tokios garbingos, relos sukakties sulaukė marksištinė revoliucinėms krypties laikraštis.

Galiausiai drįsiai sakyti, jog „Laisvė“ yra mūsų amžiuso septynių dešimtmečių JAV lietuvių, pirmiausia jų pažangiųjų judėjimo, veiklos ir kovų istorija.

„Bene pirmasis iš tokių klausimų: kas užtikrina „Laisvės“ tokią ilgą, gerą ir garbingą amžių? Be abejojimo, šitai lemė ir lemia daug veiksnių.

Už tai, kad „Laisvė“ bendradarbiavo tūkstančiai Jungtinių Amerikos Valstijų ir kitų kraštų pažangiųjų lietuvių.

Per savo gyvenimo dešimtmečius „Laisvė“ ne kartą patyrė JAV valdžios, kilų savo priešų persekiojimus.

„Laisvė“ redaktorius Antanas Simba padavė „Laisvės“ redakcijai 1920 m. pradžioje. Platūs atgarsio turėjo „Laisvės“ kovos prieš kunigą N. Peikšauską.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

„Laisvė“ kasdieniniame gyvenime daug kartų liko įvairių sunkumų, sudėtingumų, problemų. Tokiais atvejais į visais kiais reikalinga redakcija paramos ir talpos ištekliai.

darbininkų korespondentų judėjimu, jį išsivėlę savo darbe.

Kai „Laisvė“ (nuo 1919.IX.16) tapo dienraščiu (iki 1958 m.), jį išsiskelė uždavini sieti, kad, jos žodžiais, „mūsų dienraštį užpildyti patys skaitytojai“.

Visi „Laisvės“ redakcijos žmonės, neišskiriant nė vieno redakatoriaus, daug energijos, laiko, kūrybiškumo atidavė ir tebeatiduoda laikraščio skaitytojams ir korespondentams redaguoti ir rengti. Kur reikia atsiminti, kad jį „Laisvė“, kaip ir kitus pažangiuosius laikraščius, rašė ir teberašo dažniausiai rašė neįgūdūs žmonės, prasmingo, „per save“, bet pasivertimo ir revoliucinės pareigos, taurios idėjos ir kilnaus tikslo skafėnami.

Per 70 metų „Laisvė“ bendradarbiavo tūkstančiai Jungtinių Amerikos Valstijų ir kitų kraštų pažangiųjų lietuvių. Nemažos jų dalies vardai žinomi ir plačiai pažįstami; daugelį, rasiusių slapyvardėmis jau dengia kol kas neminta paslapčių. Bet visi jie pasivertė į prisidėjo prie to, kad „Laisvė“ būtų populiaris ir labai skaitomas laikraštis.

Nemaža „Laisvės“ korespondentų, pradėjusių nuo kelių žinučių, per darbą ir gebumus išaugo iki žinomų, pagerėjusių publicistų ir veikėjų. Pakaktų čia paminėti tokius žmones, kaip Vinca Andriulį ir Antaną Bimbą, Vincą Boviną ir Ksaverą Karosiene, Stasį Jasilionį ir Levą Mizariene, Dominiką Solomską ir Joną Gasiną bei dešimtis ir dešimtis kitų.

„Laisvės“ puslapiuose nuo seno, nuo pat pradžių, visada vietas randa ir gimtuoju kraštu — Lietuvos — autorių raštai. 1980 m. rugpjūčio 29 d. „Krisiuose“ A. Simba prabėrė: „Mes didžiulėmis mūsų gražiais, vaisingsiais santykiais su Lietuva. Ypač išsivertė didžiulio savo bendradarbiškas Lietuvoje“.

Per savo gyvenimo dešimtmečius „Laisvė“ ne kartą patyrė JAV valdžios, kilų savo priešų persekiojimus, peryveno ne vieną sunkų momentą. „Mūšiai dėl spaudos ir žodžio laisvės“ — taip R. Mizera yra pavadinęs „Laisvės“ kovą prieš pasikėsinimus, persekiojimus, insinuacijas, teismo bylas.

„Laisvės“ redakcija ir jos darbuotojai buvo užpulti ir represuojami siūstant JAV Palmerio reakcijai 1920 m. pradžioje. Platūs atgarsio turėjo „Laisvės“ kovos prieš kunigą N. Peikšauską 1924—1925 m. ir prieš jį redaktorius A. Bimbos teismą 1926 m. Sie įvykiai, kaip nurodė R. Mizera, „lurėjo didelės reikšmės ne tik lietuviams, bet ir visai Amerikai“.

Taigi 1924 m. kunigas N. Peikšauskas „Laisvės“ laikraštį į teismą už nevejo vardo pažėminimą ir asmens įžeidimą. Mat vienoje laikraščio korespondencijoje 1924 m. buvo aprašytas šio dvasininko nedoras elgesys ir netikėto darbai. Už vadinaujį „šmeižtį“ kunigas N. Peikšauskas pareikalavo iš „Laisvės“ 100 tūkstančių dolerių atlyginimo. Žinoma, toks reikalavimas buvo atviras reakcinis jėgų pasikėsinimas suilgydinti revoliucinį laikraštį. Klerikaliniai sluoksniai džiūgautami pranašavo „Laisvei“ paskutinėlį sukilimą. Bet laikraščio ginti stėjo jo skaitytojai, rėmė „Laisvę“ materialiai ir moralškai. Pagaliau 1925 m. teismas buvo priverstas pripažinti, kad „Laisvėje“ aprašyti faktai ir atsitikimai su N. Peikšausku yra teisingi.

„Laisvės“ redaktorius A. Simba bylą dėl JAV pliietybės atėmimo. Tik ryžtingi ir energingi visos šalies pažangiųjų visuomenės ir jos spaudos veiksmai, aktyvi jos organizacijų kampanija priverė valdžios organus 1967 m. nurodė A. Bimbos išpilietinimo bylą.

R. Mizeros žodžius laikant, tai buvo dar vienas „Laisvės“ mūšis dėl spaudos ir žodžio laisvės. O kiek jų — mažesnių — teko ir tenka „Laisvei“ kasdien kariuotini!

Pažangiųjų JAV visuomenės, jos protestai ir veikimai apgyrė A. Bimbą, jis buvo išimtinis ir byla nutraukta. Naujus persekiojimus ir represijas „Laisvei“ ir jos darbuotojams teko peryventi po Antrojo pasaulinio karo, kai Amerikoje įsisiūtelėjo markizmas, prasidėjo „šaltasis karas“.

„Laisvės“ ir „Vilniaus“ redaktorius L. Prūsėika, V. Andriulis, A. Simba, R. Mizera ir kiti buvo užpulti, terorizuojami, šmeižiami, įskundinėjami. Bet tai nepalažė lietuvių pažangiųjų spaudos darbuotojų.

Po A. Bimbos užpuolimo 1950 m. Klivlende „Laisvėje“ (1950 m. kovo 29 d.) jis rašė: „Kai dėl menės atsiminkitai, tai hitlerininkų (lietuvių tautos išdavikų — kero pabėgėlių, buržuazinių nacionalistų — B. R.) pasikėsinimas ant mano sveikatos ir gyvybės nė kiek nepakirto mano troškimo ir įsitikinimo pažėvėti visą likusią sveikatą, visas likusias gyvenimo dienas kovai su darbo žmonių priešais ir darbu dėl tų idėjų, brangių ir praklinių idėjų, kurie man ir visiems Amerikos pažangiems lietuviams yra taip artai širdies“.

Su dideliais rūpestiais ir sunkumais JAV pažangiųjų lietuvių susidūrė ir 1953—1957 m., kai jų svarbiausios organizacijos — Lietuvos literatūros draugija (LLD) ir Lietuvos darbininkų susivienijimas (LDS) — Amerikos valdžios organų buvo įtraukti į valstybei neįvairių ir priešingų organizacijų sąrašą. Priešais kono ketverių metų, kol didėlis suteiktomis pastangomis buvo apsiginta nuo jų valdžios pasikėsinimų.

1963 m. pabaigoje JAV federalinė valdžia išskėlė „Geriausias sveikatai ir gyvenimui prailginti laides yra rūpinimasis judėjimu, pagal ligalę dalyvavimas jame“, — nurodo A. Simba. Tokio gyvenimo principo laikosi ir juo vadovaujasi daugelis lietuvių. Čia — jų dvasinio ir fizinio ilgamatijumo, veiklumo ir pasivertimo paslapčių.

„Laisvei“, įžengiančiai į aštuntąjį gyvenimo dešimtmetį, labai tinka tokie A. Bimbos žodžiai: „Laisvė“ (...) daug daugiau, negu šios audringosios epochos vaidrodžiai. Ji, kaip pat Amerikoje lietuviams markizmo-leninizmo mokslo nušviestas drąsus kelrodis. Ir tokiu kelrodžiu „Laisvė“ tenauka Amerikos lietuvių masėms ateičiai...“

Tuo esame visiškai įsitikinę. Tai garbingos sukakties proga džiugu palinkėti „Laisvei“ tolesnės stiprybės ir jėgų einant didžiulio darbininkų klasės idealų keliu, kuriam ji buvo, ir yra ne nepalažiamai išikimi.

KRIZĖS GNIAUŽTUOSE

... Oficialiais duomenimis, daugiau kaip 8 milijonai amerikiečių šiandien negali rasti darbo.

... Plieno lydymo pramonė Vakarų Europos šalyse panaudoja 65 procentus savo pajėgumo.

... Japonijoje bankrutavo apie 8350 firmų, kurios nepajėgė konkuruoti su didelėmis monopolijomis.

Tokie yra tik kai kurie simptomai ekonominės krizės — sunkios chroniškos ligos, kuri vėl paūmėjo kapitalistinio pasaulio šalyse. Pirmąją jos „auka“ tapo Jungtinės Amerikos Valstijos: krizė prasidėjo statyboje, taip pat plieno leijimo ir mašinų gamybos pramonėje. Šios šakos laikomos Amerikos ekonomikos pagrindu. Po to smukimas pasireiškė Anglijoje ir Kanadoje o vasarą — VFR ir Italijoje. Dabar apie jį kalbama Prancūzijoje, Japonijoje, Australijoje ir kitose didelėse ir mažose išsivysčiusiose kapitalistinėse valstybėse. Specialistai pabrėžia, kad dideli ekonominiai sunkumai nepaprastai greitai persimetė iš Jungtinių Valstijų į Vakarų Europą.

Paminėsimė svarbiausias problemas, iš kurių galima susidaryti vaizdą apie ekonominę padėtį kapitalizmo šalyse. Pirmiausia, tai — žymus gamybos sumažėjimas. Anglijoje 55 procentais mažiau išlydoma plieno. Jungtinėse Amerikos Valstijose per metus trigubai sumažėjo sunkvežimių gamyba. Paskutiniai duomenimis, Japonijoje pramonės gamyba rugpjūčio mėnesį sumažėjo 3,8 procento, palyginti su ankstesnių mėnesiu. Antra, tai — nesulaukiamai infliacija, t. y. pinigų nuvertinimas, kas sukelia kainų didėjimą, darbo žmonių realaus darbo užmokesčio mažėjimą, jų gyvenimo lygio smukimą.

Trečioji problema — nedarbo augimas, „nereikalingų žmonių“, kurie neteko pagrindinio dalyko, kuris žmogų daro žmogumi, — teisės į darbą, armijos didėjimas. Dabar išsivysčiusiose kapitalistinėse šalyse yra 20 milijonų bedarbių, o po metų, Vakarų ekonomistų nuomone, jų bus trims milijonais daugiau. Šiuo atžvilgiu kai kurios kapitalistinės valstybės jau pasiekė rekordus. Oficialiais duomenimis, pirmą kartą Anglijoje bedarbių armija viršijo du milijonus. Prancūzijoje pirmą kartą oficialiai įregistruota daugiau kaip pusantro milijono bedarbių.

Kiek už šių skaičių slypi žmonių tragedijų! Analizuodami dabartinį

ekonomikos smukimą Jungtinėse Amerikos Valstijose, kuris paskatino krizės reiškinis visame kapitalistiniame pasaulyje, specialistai padarė išvadą, kad svarbiausia jo priežastis — smarkus išlaidų padidėjimas kariniams reikalams. Dėl Amerikos vyriausybės vykdomo ekonomikos militarizavimo mažėja asignavimai naujoms darbo vietoms steigti, specialiniams reikalams — gyvenamųjų namų statybai, sveikatos apsaugai, miestumui vystymui ir t. t. Pačių Amerikos ekonomistų nuomone, viena smukimo priežasčių yra taip pat nuolatinis darbu našumo didėjimo tempo lėtėjimas ir vyriausybės nesugebėjimas veiksmingai kovoti prieš infliaciją.

Būdinga tai, kad prezidentas Carter savo laiške „Dėl padėties šalyje“ buvo priverstas pripažinti, kad „JAV vyriausybė negali likviduoti skurdą arba padaryti ekonomiką klestinčią, sumažinti infliaciją, išgelbėti miestus, likviduoti neraštingumą, ap rūpinti šalį energija“.

Taigi paskutiniai įvykiai pagrindinių kapitalistinio pasaulio šalių ekonomikoje dar kartą demaskuoja buržuazinių ideologų prasimanymus, kad esą dabartinis kapitalizmas gali išsivaduoti iš krizių. Ne, „pagerinti“ kapitalizmą ir sukurti jo sistemoje „visuotinės gerovės visuomenę“ neįmanoma! A. Stiklakis

DAINA

Be dainos nė vienos negyvensimo dienos.

Nakties tamsoje — tylos versmė

Gimė daina širdies gelmė. Gaivi, skaidrių viltėjų pilna Veržias aukštyn ji su aušra.

Tarsi šviesos stipri srovė Tekės lyg kraujas iš širdies, Jausmus krutėnėję atgavins Pavasarį daina primins.

Dainoj mātis mātys kečias — Troškimai ir jausmai. Daina pakilti kviečia Į aukštumas, dravgai!

Gera daina teikia jėgų Ji visad lieka nemari. Neramų virpesi minčių Tiktai dainoj išiet gali.

Daina — tai sielos šauksmas, Srovė gily jausmų! Daina — gyvenimo džiaugsmas. Pilna širdies spalvų!

Daina — tai darbo atgaiva. Daina — gyvenimo kova, Tėvyms meilė ir viltis Šviesioji Spalvo atėitis!

Albina Gudynienė

FELJETONAS

TRAGIŠKA DŽ. VAITO [J. VAITONIO] ISTORIJA

Ponas Džonas Vaitas (prieš daugelį metų buvęs tiesiog Jonas Vaitonis) buvo tiek priblokštas įvykio, kad nusprendė elgtis pagal šūki, kurį dažnai matydavo patriotiškuose laikraščiuose: „Savi — pas savus“ ir, telefonų knygoje susirado psichoanalitiko Davido Buršteino adresą.

Per Market parką jis skudė tokiais paklaikusiomis akimis, kad sutikti negrai iš karto traukėsi iš kelio, gi patruliuojantys polisemenai apsimetė, kad jo nemato.

Dešrininkas ir tautinių kapinių direktijos narys Juozas Krumpliauskas (prieš daugelį metų buvęs tiesiog Joseph Krampf ir atletuvėjęs tik kartu su čikagiskėmis dešromis) pro praviras savo įstaiigos duris pažūrėjo Vaitkui pavymui, palingavo apvalią, lyg gerai išpuosta kiaušės pūslė galvą ir susuko pačiai: — Vauocyk! Manau, tas Vaitas trauks labai nelgai — užsakyk daugiau mėsos.

Mat, jo iškaba irgi puosė lozungas „Savi — pas savus“ — o kiek smulkesnės raidės aiškino, kad lietuviškoms ir kumpiu palydėtoms našnikas ir aname pasaulyje turėsias riebesnį gyvenimą, ir tą savo asmenine patirtimi garantuoja pats J. Krumpliauskas.

... O tuo tarpu Johns Vaitas gulėjo ant plikos plastmasinės kušetės (be batų, be švarko, be kaklaraiščio, bet su kelnėmis) ir žvelgė į kažkokį blizgantį daiktuką, kurį Ph. dr. (taip skelbė iškaba) D. A. Buršteinas sukiojo jam prieš nosį.

Pats daktaras Johnui buvo kur tai matytas, baisiai panašus į valščiaus vaistininko padėjėją dar tais laikais, kai Johns buvo Jonu, ir norėjo apie tai pasiteirauti. Tačiau nespėjo — daktaras nuobodžiu balsu pradėjo bumbėti. — Atsipalaidoti... Visiškai atsipalaidoti... Užmiršitai viską: mokesčiai... žmogus... uošvė... Atsipalaidoti... — Johns Vaitonis tyliai inkštė sukanęs dirbtinius dantis taip, kad žiežirbos skilo. Pagaliau Ph. dr. nusprendė, kad pakaks ir liepė: — O dabar — pasakotil!

Johnas Vaitonis užmerkė akis ir pradėjo porinti, vis labiau ir labiau įsijausdamas: — Taigi, žinote, persikeliu aš į dabartinę Lietuvą. Tik, aišku, ne tikrovėje, aš tik sapnuoju. — Aa, — nekantriai nutraukė jį daktaras — supran-

tu. Tipingas košmaras: bolševikas jus areštuoti ir padėti į kalėjimą, ar ne? — Tai kad ne, ponas daktare, visai netgi priešingai. Atsiduriu, žinote, aš Klumpėnuose, savo buvusio dvaro centre. Dieve! Ir ta vieta, ir ne ta. Daugybė mūrinių solidžių namų. Na, žinote, daktare, tokių, kokius mūsų krašte turite tik jūs, tris kailius nuo pacientų lupdami (čia Ph. dr. jį labai greitai sustabdė, pareikalavęs nenukrypti nuo temos). Taigi, palikime namus, įeigu jūs taip norite. Bet gavęs ten buvo asfaltuotos. Pilna traktorių ir kitokių mašinų. Ir dar didžiuliai rūmai, kuriuose galima karališkuose pobūvius ruošti, ir vietoj tvartų, kuriuos, tarp mūsų kalbant, būvau gerokai apleidęs — modernios fermos. Karvių šėmėnys, skaityk, už jūsų sekretorės biustą neblogesnės... — Čia daktaras paliovė sukiojęs prieš Vaito nosį tą blizgantį daiktuką ir kažkodėl labai sausiai ir nedraugiškai paliepė geriau sugrįžti į Lietuvą.

— Su malonumu, — noriai sutiko Johns Vaitas, — tuo labiau, kad visa tai buvo mano! Einu per dvaro kiemą, visi man tik lenkiasi, kai kas klaupiasi, visi siekia rankos bučiuoti. Bet aš nedurnas — rankos tai neduodu: dar įkas ar žiedus neduodu. Taigi, dabar ten, kaip jie sako, kolūkiai, ir labai turtingas. Tai aš to kolūkio pirmininko kol kas neliepiu pakarti, tegul pabus, sakau, ūkvedžiu — su manas velnias. Aišku, žmogelius iš mūrinių namų sukėliau ir kumetyną. Tiesa, bolševikai ten viską taip sunokoje, kad kumetyno nebebuvo, teko statyti iš naujo. Bet ašgi saviems žmonėms gaila — žinote, kaip tai artima lietuviškai sielai! Ir dar aš tos sielos neišsivaduoju be arkluko ir plūgo, tai labai skaudama širdimi teko užkonservuoti visus traktorius ir mašinas. Bet taip geriaus žmoneliams — juo mažiau laiko turi, tuo mažiau žibitų pridaro. Na, bet orkestro, šokių būrelio narius nuo sunkiausių darbų atleidau — tegul linksnis sveičius. Bibliotekos vedėją — tokią, žinote, mėlynakę baltaplaukę misiuokę priverčiau vakarais man į lovą piengą nešioti ir visokius malonius dalykus iš knygučių skaityti. Ir žinote, daktare, gyvenau aš taip, kaip mūsų prezidentai negyvena.

Daktaras D. A. Buršteinas vėl liovėsi sukiojęs blizgantį daiktuką ir pasakė: — Liabai malionus sapsnas. Ir kodėl gavote tamsta šoką? Rūkaičio ir toliau taip gyventil!

— Ir būčiau gyvenęs, ponas daktare, — karštai susuko Vaitonis, — būčiau! Bet vieng gražų rytą nueinu prie didžiulio švaraus tvenkino ir matau: plaukioja sau, uodegomis pasiplakdami, didžiuliai gražūs vėžiai. Tiesiog knybždėte knybžda. — Tai dar malionesnis sapsnas, — vėl neiškentė daktaras. — Bet jie visi aliai vieno buvo ryškiai raudoni! Suprantate: gyvi ir jau raudoni.

Ponas Johns Vaitonis graudžiai pravirko. Daktaras Buršteinas nusprendė, kad tai bevilčiuskas atvejis, ir neapsirikto. Kaip ir dešrininkas Krumpliauskas, paliepęs žmonai užsakyti daugiau mėsės pakasnyų dešrosms.

Jonas Lukoševičius

Bronius RAQUOTIS Docentas, istorijos mokslų kandidatas LAIKAS IR ĮVYKIAI

TIKINČIAJAM IR ATEISTUI

Religija politikos verpetuose: mitai ir tikrove

Ko "maištauja" bažnyčia Lotynų Amerikoje

Lotynų Amerika kai kas vadina katalikiškiausiu žemynu: čia gyvena apie 40 procentų visų šios tarybos atstovų. Katalikais save laikantys daugiau kaip 95 procentai Lotynų Amerikos gyventojų.

Tačiau Lotynų Amerika ne tik religinga, bet ir revoliucinga. Įvairių tautų darbo žmonės čia nenulstamai, atkakliai kovoja prieš diktatoriškus režimus, prieš savos oligarchijos ir užsienio monopolijų viešpatavimą, už nacionalinę nepriklausomybę, laisvę, demokratiją, socializmą.

Šiose kovose, įtraukusiose į savo verpetus įvairiausių visuomenės sluoksnius, dalyvauja ne tik eiliniai tikintys, bet ir dvasininkai. Nemažai jų žūsta. Perna viena kovo sekmdienį Salvadora sostinės katedroje per patį mišų pakylėjimą buvo nušautas San Salvadoro arkivyskupas Oskaras Arnulfas Romeras — aktyvus kovotojas prieš chuntą. Jį nužudė JAV specialiuju tarnybų inspiruojama chuntos reakcija. Žemyn yra daug persekiojamų, suimtų, kankinamų, žudomų eilinių dvasininkų. Antai Brazilijoje, kuri bunda iš ligo diktatūros košmaro, fašistinės teroristinės grupuotės — "Mirties eskadronas", "Baltoji ranka" ir kitos — vis dažniau savo aukomis pasirenka religinius veikėjus.

Dalis Lotynų Amerikos dvasininkų ne tik aktyviai dalyvauja savo tautų išsivadavimo kovose, bet ir agituoja už socializmą. Tarpamerikinė asamblėja "Krikščionys, pasisakantys už socializmą", vadovaujama kairiųjų šventikų, dar 1972 metais paragino krikščionis revoliucionierius jungtis į strategines sąjungas su marksistais.

Kas gi atsitiko? Kodėl bažnyčia, kuri perlaik buvo patikimas reakcijos ramstis, ima kelti balsą prieš turulius, diktatorius, reikalaujama radikalių socialinių pertvarkymų ir teigdamas, kad revoliucinė kova yra ir krikščioniškas reikalas?

Problema yra daugiaplanė. Visų pirma reikia pažymėti, kad revoliucinės nuotaikos yra apėmusios toli gražu ne visą Lotynų Amerikos katalikų bažnyčią, o tik jos dalį. Šio regiono katalikų stovykloje trys pagrindinės srovės, kurių kiekviena turi savo dešiniąsias, kairiāsias ir centristines grupuotes.

Pirmoji srovė — tai reakcingoji, dešinioji, užimanti aršaus antikomunizmo pozicijas. Jos atstovų gana daug tarp Argentinos, Panamos ir Meksikos dvasiškų. Antroji — modernistinė arba reformistinė, išreiškianti II Vatikano susirinkimo pozicijas bei dvasią. Ji vyruoja Lotynų Amerikos šalių vyskupų taryboje (SELAM), taip pat Brazilijoje, Bolivijoje, Peru, Paragvajuje ir kai kuriose kitose šalyse. Kairieji

modernistai siekia palaikyti ryšius su pažangiomis jėgomis, komunistais, pritaria tam tikriems socialiniams pertvarkymams.

Trečioji srovė — radikali, arba "maištingoji" — pasisako už esmines socialines, antiimperialistines, antioligarchines reformas. Ji turi didelę įtaką Argentinoje, Kolumbijoje, Peru, Čilėje, Brazilijoje. Kairysis "maištaujančių" sparnas stovja už ginkluotą kovą, propaguoja partizaninius veiksmus, deklaruoja savo atsidavimą socializmui.

Vienoje šalyje paprastai galima sutikti visų trijų srovių atstovus, o jų jėgų santykis nėra pastovus.

Nikaragvoje, kurioje prieš pora metų susiklostė revoliucinė situacija, sandinistams — pagrindinei revoliucijos jėgai — pavyko įtraukti į kovą prieš kruviną diktatorių Somosos režimą ir katalikų bažnyčios atstovus. Panaši padėtis ir kitoje šiuo metu "karštoje" Centrinės Amerikos šalyje — Salvadore.

Lotynų Amerikos katalikų bažnyčioje toliau polarizuojasi reakcinės ir demokratinės jėgos. Jos pažangaus sparno pozicijos vis labiau skiriasi nuo Lotynų Amerikos bažnyčios hierarchijos ir nuo Vatikano pozicijų. Gal būt kaip tik todėl popiežius Jonas Povilas II nutarė asmeniškai dalyvauti Lotynų Amerikos šalių vyskupų tarybos trečioje konferencijoje, kuri vyko 1979 m. Pueble (Meksika). Jis pakvietė dvasiškią grįžti nuo politikos prie altorių. Tačiau vargu ar visi dvasiškiečiai, o juo labiau tikintieji paklausys "šventojo tėvo" raginimo: Lotynų Amerika pribrendo ne tik dvasinėms, bet ir socialinėms ekonominėms permainoms.

Praejusio dešimtmečio pradžioje Fidelis Kastro viename susitikime su studentais pareiškė: Jei visi krikščionys, visi tikintys, jei visi mes sutartume dėl svarbiausio — dėl būtinumo išsivaduoti iš imperializmo — tai būtų pagrindas, kuris visus mus vienytų. Šie Kubos revoliucijos lyderio žodžiai ne tik nepaseno, bet tapo dar reikšmingesni. Lotynų Amerikos darbo žmonės vis labiau supranta, kad visus juos vienodai sleigia išnaudojimas ekonominis nelygiateisiškumas. Ir ši jų vienybė stiprina kovą dėl naujo, geresnio rytojaus — tiek žemyno katalikams, tiek ir visiems jo gyventojams.

Gintaras Jatkonis

Jungtinės Tautos. — Čia buvo pranešta, kad netrukus Jungtinių Tautų generalinis sekretorius Kurt Waldheim lankysis Tarybų Sąjungoje.

Kabul. — Balandžio 27 d. Afganistano prezidentas Babrak Karmal pasakė kalbą, paminint tos šalies trejų metų nepriklausomybės sukaktį.

Atsiminimai apie paskutinį susitikimą su rašytoju Mikalojumi Katkum — "Balanos gadynės" autorium

O tėviske! Koks mielas kraštas, kurio taip netekau tmai, — to neišreikš nė vienas raštas, tą pasakys vienį jausmai...

Pr. Vaičiaitis

M. Katkus labai mylėjo savo Tėvynę Lietuvą ir jos darbščiąją liaudį. 1905-1907 m. jis kovojo už liaudies laisvę ir demokratiją. Caro valdžia uždarė jį į kalėjimą ir teisė. Buržuazinės Lietuvos reakcionieriai M. Katkui iškėlė teismė net devynias bylas už valdžios įžeidimą ir pagal kitus sufabrikuotus kaltinimus.

M. Katkus prisimindamas Lietuvos reakcijos šėlimą, valdininkų žiaurius veiksmus, žeminančius žmogaus orumą pareiškdamas griežtą pasipiktinimą rašė: "Nepriklausoma Lietuva — pirmiausia nusitvėrė savo Si-meoną (M. Katkų), taikėsi jį mušti, varinėjo etapais, Valiojo kalėjimuose, bandė pinigėmis bandomis ir taikėsi mane vesti prieštą prie arklio. Tai tau ir sulaukiau ir pamačiau išsvajotą Lietuvą"...

M. Katkus kurį laiką mokytoju su manim — Krakū valsčiuje. Kartą aš jį užklausaui — gerbiamas kolege, kodėl gi Tamsta 1878 m. baigęs aukštusius agronomijos mokslus nedirbote pagal specialybę, juk tada galėjote gauti gerą vietą, bet sugrįžote į Lietuvos kaimą?

M. Katkus atsakė — "Tada mano siūlė daug gerų vietų Rusijoje. Ukrainoje ir net Suomijoje valdytoju didelių dvarų ir kitų, bet manęs ten netraukė, nes aš galvoju, kaip — nors sugrįžti į savo gimtąjį kraštą"...

M. Katkus negalavęs darbas, būtinai vertė jį labai saugotis caro žandarų, o tas skiepito jaunojoje kartoje ir suaugusiems priešišku valdžiai. Todėl buržuazija labai neapkenė M. Katkaus, o kunigai kalėdodami aplenkėdavo ne tik jo sodybą, bet ir visą Ažytėnų kaimą, kaip bedievių lizdą, kuriame aš aplankiau rašytoją paskutinį kartą 1939 metų vasarą.

Su M. Katkum ilgai dalijomės mintimis apie pergvyntas nelaimes ir vargus. Rašytojas smerkė buržuazinės inteligentijos atitrūkimą nuo pažangių, demokratinę idealų. Vakaruose tada grėsmingai tekėsi debesys, krauju pasrūvė nešdami audrą, vargus ir kančias. Lietuvos atmosfera buvo labai įkaitusi, kaip karštą vasarą prieš audrą. Šalyje siautėjo fašistinė reakcija, artėjo karo pavojus, o smetoninė vyriausybė vis labiau lino į hitlerinę

M. Katkaus kapas Ažytėnų laisvamanių kapinėse.

Vokietija. M. Katkus matė, kur krypta įvykiai ir todėl buvo labai susirūpinęs ir nusimines. Jis labai piktinosi dėl nuteisimų komunistų ir Suvalkijos streikininkų, sakė, kad sužvėrėję fašistai kerta liaudies ažuolus, o supuvusius stuobrius sodina į valdžią"...

Iš Dotnuvos, traukiniu, kartu važiuojam ir Kauną, kalbėjomės įvairiais svarbiais klausimais. M. Katkus buvo dar žvalus ir fiziškai stiprus.

Atrodė, kad 87 metų rašytojas — liaudies švietėjas dar ilgai gyvens ir sukurs — naują kūrinių. Tačiau klatinga hitlerininkų okupacija, buržuazinis nacionalistų drovinas siautėjimas ir it Komunoklo Kardokabėjimas ties jo laisvę, labai smarkiai sukūrė jo sveikatą ir priartinė mirtį. Jis troško baigti su-laukti Didžiojo Tėvynės karo pergalingą pabaigą. Nebepajėgdamas patsai slaptai klausyti Maskvos radijo, kasdien prašydavo sūnų Joną pasakoti apie Tarybinės Armijos laimėjimus. Ligonio sveikatai silpnėjant, moterys pakvietė eiti, bet M. Katkus, ju pamatęs griežtai pasakė — "Išeik!"... ir nusi-suko į sienos pusę.

Rašytoju M. Katkaus gyvenybė užgeso 1944 m. birželio mėn. 26 d., bet prieš mirtį jis gerai žinojo, kad demokratijos ir socializmo reikalas, už kurį jis kovojo, tikrai laimės. Lietuvos Komunistų partija ir Tarybinė vyriausybė aukštai įvertino M. Katkaus literatūrinį palikimą, materialistinį liaudies švietimo darba, revoliucinę veiklą — ir 1974 m. balandžio mėn. 5 d. įamžino "Balanos gadynės" autoriaus atminimą — suteikė Mikalojumi Katkaus vardą — Krakū vidurinei mokyklai, dėl kurios išteigimo jau seniau jis daug rūpinosi.

Lietuvos darbo žmonės, o ypač Krakiečiai ir Kėdainiečiai didžiai dėkingi Mikalojui Katkui už jo puikų literatūrinį palikimą "Balanos gadyne", už materialistinį liaudies švietimą ir kovą už demokratiją bei socializmą.

A. Palomietis

MUŽIKŲ GENEROLAS

VANDALINAS JUNEVIČIUS

Vasario 4 d. sukako 235-ri metai nuo "mužikų generolo" Tado Andriejaus Boneventūro Kosciūškos gimimo. Jis buvo kilęs iš vidutiniškų šlėktų, gyvenusių Mažuosiuose Sochnovičiuose (dabar Baltarusijos TSR, Bresto sritis, Kobrino rajonas). Jo tėvas pulkininkas Liudas Kosciūška tarnavo feodalinės Lietuvos kariuomenėje Brasto ginklininku.

Būsimasis generolas nuo 1765 iki 1769 metų mokėsi Varšuvos kadetų korpuso mokykloje. Kaip gabų auklėtinį vyriausybė pasiuntė jį su stipendija tobulintis į Paryžiaus karo akademiją. Išgijęs karo inžinieriaus vardą, 1775 metais išvyko į Ameriką dalyvauti kovoje dėl JAV nepriklausomybės. Vadovavo savanoriams. Tų metų spalio mėnį buvo pakeltas į pulkininkus. 1777 metais gerai pasižymėjo mūšiuose ties Saratoga, už tai sukilėlių vyriausias vadas George Washington jam suteikė brigados generolo laipsnį ir paskyrė didesnę algą, vėliau apdovanojo Cincinnati Society ordinu.

Sėkmingai pasibaigus Šiaurės Amerikos pirmajai buržuazinei revoliucijai, T. A. B. Kosciūška 1783 m. grįžo į tėvynę ir apsigyveno savo Sochnovičiuose. Netrukus Žečpospolitės karalius Stanislovas Augustas Poniatovskis jį raštu iškviėtė pas save ir paskyrė kariuomenės generolu majoru. Naujas vadas greit nusivylė vietiniais žmonėmis. Tai rodo jo laiškas 1784 metais rašytas Lietuvos kariuomenės generolui K. Nesiolovskui.

Matyt, kažkas tuo laiku T. A. B. Kosciūšką buvo smarkiai įžeidęs ar iskaudinęs, nes laiškas lenkų atžvilgiu pagiežingas ir užgaulus, tačiau sako ir tai kuo autorius save laikė. Atsiprašęs gerbiamų skaitytojų už T. A. B. Kosciūškos netaktą, drįstu pacituoti jo kūrinių: "Mano mielas pone Geradary! Meldžiu atsižvelgti į mano, mano žmonos ir vaikų gyvenimą ir išvaduoti mane iš nemalonių, brangiai kainuojančių ir nieko neduodančių vietos. Dievas mato, kad aš neturiu kam žodį tarti, nes su jaučiais aš nekalbu. Kokie jie gaskonai! (Savo laiku Prancūzijos Gaskonės provincijos gyventojai buvo įpratę be saiko girtis. Pagal tos provincijos pavadinimą žmonės pagyrūrus ir melagius pradėjo vadinti gaskoniais).

Bet aš jau liausiuos aprašinėti tos žemės gyventojus. Pasakysiu tik tai, kad toji žemė graži ir turėtų būti paskirta mandagiems, šeimyniškiems lietuviams, o ne lenkams, nes jie tinginiai ir žiopliai. Prašau mane grąžinti Lietuvon. Nejaugi mane išsižadate ir manote, kad aš nepajėgsiu jums tarnauti! Aš esu lietuvis, viengentis jūsų ir privalau jus ir save ginti Jeigu nesuminkštės jūsų širdis ir neišeitė į seimą pasiūlymo, kad perkeltų mane į Lietuvą, tai aš pats sau ką blogą padarysiu, kad būdamas lietuviu, tarnauju lenkams. Jūs neturite trijų generolų ir mano pagalba jums labai reikalinga. Tai turite suprasti ir pagalvoti apie save. Kreipiuisi į jus kaip bičiulį ir tikiu, kad man padėsite.

J. M. P. Geradary, prašau mane išvaduoti iš nepakenčiamos tarnybos. Tamstai noriu būti tikru tarnu ir pagalbininku.

Žemai lenkių galvą jūsų malonybei ir tikiuisi, kad mano prašymą neatmesite. Jūsų tikras tarnas generolas naujoras T. Kosciūška".

Šį laiška pirmas paskelbė lenkų laikraštis "Kronika Rodzinna". Iš jo 1883 m. 17-mo numerio perspausdino "Prawda".

Matyt, generolas K. Nesiolovskis nepadėjo T. A. B. Kosciūškai persikelti į Lietuvą, nes jis ir toliau tarnavo Lenkijos kariuomenėj ir nieko blogo sau nepadarė. 1789 buvo pakeltas Lenkijos kariuomenės brigados vadu. 1792 ypač pasižymėjo kovoje su Rusijos kariuomene, remusia Targovicos konfederacija, kuri kovojo prieš Gegužės trečiosios konstitucijos numatytas reformas, siekusi išlaikyti senąsias bajorijos privilegijas.

Istojus S. A. Poniatovskui į Targovicos konfederaciją, T. A. B. Kosciūška išėjo į dimisiją ir tuo pakėlė savo autoritetą. O kai konfederantai užgrobė valdžią, emigravo į Saksoniją. Gyveno Dresdene ir Leipcige (dabar Vokietijos Demokratinė Respublika). Nuvykęs į Paryžių, prašė Prancūzijos revoliucionierių pagalbos numatomam rengti sukilimui prieš valstybes, du kartus pasidalijusias savo Sochnovičiuose. Paryžiečiai jam suteikė Prancūzijos garbės piliečio vardą.

1794 m. kovo 24 d. Lenkijos sukilėliai jį paskelbė sukilimo vadu diktatoriumi. Iš pradžių vadovavo sukilėlių pajėgoms pietų Lenkijoje. Balandžio 4 d. laimėjo svarbų mūšį su caro armija ties Raclavicais (Krokovus vaivadija). Nuo liepos pradžios sukilėliai gynė Varšuvą.

Laikinoji Lietuvos vyriausybė 1794 m. Vilniuje leido lenkų kalba dvasivaitinį laikraštį "Gazeta Narodowa Wileńska", kuris skelbė žinias apie sukilimą, atsišaukimus, informavo apie sukilimo vyriausybės atstovų veiklą, kuo kas rėmė sukilėlius, palkiai rašė apie Prancūzijos jaokobinų (didžiosios revoliucijos kairiosios partijos narių) diktatūrą. Spausdino ir T. A. B. Kosciūškos deklaracijas.

Į Lietuvos kunigaikštystės piliečius ir Tvarkymo komisiją jis kreipėsi šiais žodžiais: "Lietuva! Mano žemiečiai ir tautiečiai! Jūsų žemėje gimiau, tarp Jūsų prasidėjo mano gyvenimas, todėl su užsidegimu pasiryžiau tarnauti savo Tėvynei. Visa Lenkija ir Jus žiūri ir laukia Jūsų pilietinės energijos".

Toliau tęsia: "Lietuva! Garsi kovomis ir pilietybe, ilgai kentėjai dėl savo sūnų išdavysčių. Dėl to, kad man pasitikėjai pasižadai ginti Tave su dėkingumu".

Norėdamas į sukilimą įtraukti valstiečius, 1794 m. gegužės 7 d. T. A. B. Kosciūška Polanieco stovykloje paskelbė universala, pažadėjo suteikti asmens laisvę baudžiauninkams, sumažinti kai kurias feodales prievolės, o dvarininkams uždraudė savavališkai išvaryti valstiečius iš ūkių.

Zmonės jam tikėjo. Su menkai ginkluotais valstiečiais dalgininkais jis laimėjo ne vieną mūšį. Bet viena kartą ištiko nesėkmė. 1794 m. spalio 10 d. ties Macejovicais (Varšuvos vaivadija) T. A. B. Kosciūškos vadovaujamas sukilėlių pajėgas Rusijos caro kariuomenė sumušė, jį sunkiai sužeistą pėmė į nelaisvę. Jis buvo uždarytas Petropavlovsko tvirtovėje.

Pagaliau 1796 m. gruodžio 19 d. Rusijos caras Povilas I savo atkaklų priešininką išleido iš tvirtovės ir siūlė 60.000 rublių kompensaciją. T. A. B. Kosciūška neėmė tų pinigų. Išvyko į Stockholmą. Svedijos karalius Gustavas IV jį apdovanojo kalaviju. Paskui per Londoną išvyko į New Yorką pas ginklo draugus. Vyriausias sukilėlių pajėgų vadas George Washingtonas tuo laiku jau buvo pirmasis Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentas. Savo buvusi bendradarbi brigados generolą jis iškilmingai priėmė, įsakė išmokėti JAV nepriklausomybės karo uždirbtus pinigus. Gavęs 12.500 raudonųjų auksinų, svečias apsisusto Floridoje.

1798 m. liepos mėnesį vėl grįžo į Europą. Prancūzai ir lenkų emigrantai jį svetingai priėmė. Viešėdamas Paryžiuje, T. A. B. Kosciūška susipažino su Prancūzijos imperatoriumi Napoleonu Bonapartu I. Jis svečiui padovanojo Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Jono Sabriskio kalaviją, žadėjo atimti iš Prūsijos Lietuvos ir Lenkijos žemes ir jas atiduoti tų šalių žmonėms, kalbino bendradarbiauti. T. A. B. Kosciūška pasiūlymą atmetė, nes tikėjo Napoleono pažadais.

Apsisuto netoli Prabyžiaus. Atidžiai sekė gyonušką Napoleono žygi į Rusiją. Agresoriui karą pralaimėjus, 1814 m. balandžio 9 d. parašė laiška Rusijos carui Aleksandriui I ir prašė pagal anglų pavyzdį Lietuvai ir Lenkijoje įvesti konstituciją, suteikti laisvę baudžiauninkams. Tam prašymui turėjo pagrindą, nes Aleksandras I, numatydamas karą su Napoleonu, Lietuvos bajorams buvo žadėjęs atkurti Lietuvos didžiąją kunigaikštystę. Po 24 dienų Rusijos imperatorius atsuntė gana malonų atsakymą, kvietė generolą jį aplankyti, teikė gražių vilčių ateičiai.

1815 m. Vienoje vykusiam kongrese T. A. B. Kosciūška susitiko su Rusijos imperatoriumi Aleksandru I ir draugiškai pasikalbėjo. Po to jis išvyko į Šveicariją. Zoloturno gyventojai, pilies gynėjai ir kareiviai labai maloniai pasitiko ir tuo pareiškė pagarbą.

Tame mieste T. A. B. Kosciūška apsisuto ir baigė savo karinę veiklą. Mirė 1817 m. spalio 15 d. Jo palaikai atgabenti į Krokuvą ir palaidoti greta žymių žmonių Vavelyje. Kaip dydivyriui jam supiltas aukščiausias toje vaivadijoje piliakalnis. Nuo to piliakalnio einanti gatvė pavadinta Kosciūškos vardu. Yra Kosciūškos gatvė ir Vilniuje bei kituose miestuose. Nemažai jo paminklų pastatyta ne tik Lenkijoje, bet ir Amerikoje. Jie puošia Washingtono, Chicago, Clevelando, Milwaukee miestų gatves. Vienas Mississippi valstijos miestas pavadintas Kosciūška. Jo vardas duotas pačiam aukščiausiam Australijos kalnui. Jo vardu pavadinta 1943 m. Tarybų Sąjungoje įkurta lenkų armijos pirmoji pėstininkų divizija, kuri drauge su tarybiniais kariais didvyriškai vijo iš Lenkijos nepakenčiamą okupantą.

T. A. B. Kosciūška pateko į istoriją ne tik kaip didvyris bei karys, bet ir kaip geradarys, našlaičių ir pavargėlių globėjas, valstiečių užtėrėjas.

Tripoli. — Čia suteiktame spaudo pasikalbėjime Palestinos Laisvės Organizacijos vadas Yasser Arafat pasakė, kad Amerika ir Izraelis eina prieš progresyvius arabus.

IŠMINTIES KRISTALAI

Rankos dirba — siela džiaugiasi.

Rusų liaudies išmintis

Sunku tam gyventi, kas darbo bijosi.

Ukrainiečių liaudies išmintis

Nesigedink klausiti: kuo

daugiau sužinosi, tuo stipresnis tapsi.

Gruzų liaudies išmintis

Nuo kiekvieno gero žodžio pasaulyje šviešias pasidaro.

Turkmenų liaudies išmintis

Neteisingas žodis draugą priešų paverčia.

Kirgų liaudies išmintis

Mokykis sau, o žinias dalyk kitiems.

Uzbekų liaudies išmintis

Fuoškis ne rūbu, o protu.

Tadžikų liaudies išmintis

Ko vaikystėje išmoksi, tuo senatvėje stiprus būsi.

Armėnų liaudies išmintis

Nors tankos juodos, bet darbas baltais.

Baltarusių liaudies išmintis

Žemės puošmena — arimas.

Kazachų liaudies išmintis

Jeigu bijai — nekalbek, jeigu pasakai — nebijok.

Arabų liaudies išmintis

Už ką kitą žmogų smerki, to ir pats nedaryk.

Perų liaudies išmintis

Vilniaus "Tiesa"

KANADOS ŽINIOS

Toronto, Ontario

SĖKMINGAS BALIUS

Balandžio 11 įvyko Toronto Lietuvos Sūnų ir Dukterų Klubu balius. Tai buvo taip vadinamas pavasarinis parengimas. Su darbininkais buvo arti 100 žmonių. Tautiečiai ir tautietės gražiai pabendravo, pasivažiavo. Buvo ir svečių iš toliau. Tai G. ir A. Paliūnė iš Hamiltono, Gendrenė iš Tilsonburgo, taipgi draugų Lukų giminės iš Burlingtono (pavarde pamiršau).

Skanią vakariene paruošė A. Ylienė, E. Laurusevičienė, A. Guobienė, H. Kelly, A. Morkienė.

LIŪDNA ŽINIA

Draugė H. Jarienė gavo žinią iš Lietuvos, kad ten mirė jos brolis Pranas Budreckis, gyvenęs Radvilkiškyje.

Balandžio 3 Oakridge Villa prieglaudoj mirė 87 metų amžiaus Ona Urbanienė. Laidotuvėmis rūpinosi Jurgis ir Amilija Palmer iš Hamiltono.

Palaidota Lietuvos kapinėse Mississagoj, kur buvo palaidotas ir jos vyras, miręs 63 metais.

PLANUOJA IŠVYKTI

Balandžio 5 įvyko Sūnų ir Dukterų Klubu ir Moterų Klubu susirinkimai, kuriuose tarp kitko buvo diskutuojamas išvažiavimas į 1,000 salų. Norima, kad abu klubai bendromis jėgomis pasi-samdytų autobusą.

PIKNIKAI

Kaip jau buvo pranešta, KLLD Toronto kuopa yra nutarusi birželio 28 surengti pikniką pas J. B. Morkūnus prie Simcoe ežero. Sūnų ir Dukterų Klubas ir Moterų Klubas taipgi planuoja ruošti išvykas. Sekite spauda, apie tai bus pranešta.

IŠVYKO ANGLIJON

J. Morkis, Sūnų ir Dukterų Klubu sekretorius, su žmona Aida išvyko į Angliją dviem savaitėm atostogų.

Rep.

Pirmojo Palangos legalaus spektaklio herojai

VANDELINAS JUNEVIČIUS

(Pabaiga iš 16 nr.)

Žiūrovai kelia ovacijas
Jau iš pat ryto, tarsi į nepaprastą šventę traukė Palangon dideli būriai žmonių. Į gintaro pajūri suvažiuo šviesuoliai iš visos Lietuvos. Ir Baltija, piktai smarkavusi, aprimo... Tyliai ošdama, šlamėdama klausėsi tai šen, tai ten niūniuojamų lietuviškų dainų...

Į salę netilpo žmonės, bilietų pritrūko... 18 valanda atveriamą scena. Žiūrovai, pamatę pirmuosius mūsų giminėms legalaus spektaklio aktorius, pradėjo ploti, šaukti valio. Vėliau kėlė ovacijas po kiekvieno veiksmo. Dar labiau sugriauzdėjo salė pasibaigus vaidinimui. Į scena pradėjo kristi gėlės...

— Valio! Bravo! Puiku! — šaukė svečiai kaip vienas žmogus.

Tas rodo, kad "Amerika pirtyje" žiūrovams patiko, padarė gera įspūdį.

Ką tuo metu jautė, pergyveno G. Petkevičaitė, manau, kad norėtų sužinoti dabartinės kartos žmonės, todėl nusprendžiau pacituoti kai kurias jos mintis.

... Tokios žmonių minios akivaizdoje ir mes pajutome, koks didelis darbas mūsų apsiimta dirbti... Lydimi jausmų, kad čia po mūsų kojomis ne paprasta scena vaidinimui ir kad mūsų vaidilos ne paprasti scenos artistai, tik tikri kovotojai, nusprendę iš kovos lauko nepasitraukti.

Sunku į kiekvieną sėslą įlipti, sunku nujausti, ką kiekvienas iš mūsų tą kilnią valandą pergyveno. Žinau tik, kad, stovėdama už kulių ūjų ašaras, slėpdamasi nuo kitų...

Spektaklis davė daugiau kaip šimtą rublių pelno. Tie pinigai tuojau pasiūtyti jau sunkiai sergančiam rašytojui dr. Vincui Kudirkai. Tačiau policijai aiškinta, kad pelnas atiduotas kitam reikalui, nes V. Kudirkos pavardės tuo laiku negalima buvo minėti.

Palangos poliemeisteris Nikitinskis griežė dantimis, kad šį kartą lyg ir buvęs priverstas nusileisti Vaineikio šutvei, planavo kaip jam

atkeršyti, o aktoriam mėgėjai tarėsi, ką toliau veikti. Nusprendė pasirodyti Šiauliuose, bet... trupės norai nesutapo su valdžios norais. Tada kreipėsi į sukalbamesnės administraciją. Gavę iš Kuršo gubernatoriaus leidimą, nuvyko į Liepoją ir 1900 m. sausio 16 d. "Ameriką pirtyje" parodė antrą kartą. Trupėje pasikeitė tik vienas asmuo. Vietoje moksleivio Jono Gabalio piršlį vaidino abiturientas Jonas Biliūnas.

Nikitinskis tiesiog pasiuto, sužinojęs, kad jo įtariamai balaganininkai gastroliavo Liepojoje. Siuntė pranešimus gubernatoriui ir Liepojos žandarmerijai, tvirtindamas, kad tą spektaklį statė slapto draugijos nariai, kad jie turi savo skyrius kituose miestuose ir varo propagandą nuo Palangos ligi Liepojos ir Mintaujos. Netrukus prasidėjo žiaurios represijos. Ypač daug pikta žmonėms padarė tuo laiku Liepojoje siautes žandarų viršininkas Andrejus Vonsiackis.

Per maža juos drąsuoliais vadinti

Visada iniciatoriai daugiau sia nukenčia. Tai patyrė ir gydytojas Liudas Vaineikis (1869-1938). Nors caro tarnai nieko inkriminuojančio pas jį nerado, bet ilgiau išlaikė įvairiuose kalėjimuose, negu kitus pirmojo legalaus lietuvių spektaklio narius, pagaliau ištrėmė į tolimą Jakutią. Ten gyvendamas, ryžtingai kovojo su raupu epidemija. Grįžęs į Lietuvą, toliau tęsė revoliucinį darbą. Pastebėjęs, kad visą laiką sekamas, tais pačiais metais persikėlė į Tilžę, kur aktyviai dalyvavo LSDP veikloje, su gydytoju Andriumi Jonu Domaševičiumi redagavo "Darbininkų balsą" ir kitus socialdemokratų laikraščius, siuntė į Lietuvą revoliucionieriams literatūrą ir ginklus. Vėliau nuo revoliucinės veiklos nutolo. Propagavo ateizmą, dirbo kultūrinį darbą. Už ateistinę veiklą buvo nuolat klerikalų persekiojamas. 1928 m. už fašistinės diktatūros kritiką ištrėmtas į Alsėdžius. Po to iki mirties buvo

policijos sekamas.

L. Vaineikio sumanyto pirmoji vykdytoja, viena svarbiausių Palangos spektaklio organizatorių ir jo režisierė bei materialinė rėmėja buvo rašytoja, kultūros ir visuomenės veikėja, aktyvi nacionalinio sąjūdžio dalyvė Gabrielė Petkevičaitė (1861-1943). Ir ją žandarai kratė ir tardė, primygtinai reikalavo parodyti L. Vaineikio laiškus, pasakyti iš kur sužinojo apie Palangos spektaklį, kokią vaidmenį jame vaidino, kas rašo į lietuviškus laikraščius, kas juos iš Prūsijos gabena, platina, skaito, ar teko juos matyti ir skaityti? Tik dėl geros diplomatijos ir atsitiktinumo G. Petkevičaitėi pavyko išvengti kalėjimo. Žinoma, jei kratytojai būtų radę ką nors draudžiamo, nepadėtų ir diplomatija.

Iš visų palangiškių vaidintojų geriausiai nusimėnė apie vaidybą Stanislava Jakševičiūtė, vėliau Venclauskienė (1847-1958). Teatrinę veiklą ji pradėjo rusų teatro trupėje Šiauliuose. Į Palangos spektaklį kviesta kaip prityrusi artistė, režisierė. Vaidino Agotą ir drauge su G. Petkevičaitė režisavo. To užteko, kad būtų kratyta ir tardyta. Vėliau S. Jakševičiūtė organizavo slaptus lietuvių vakarus vidurio Lietuvoje. 1904 m. spalio 31 d. surengė Šiauliuose pirmąjį viešą lietuvių spektaklį "Amerika pirtyje".

Nors Jadvyga Juškytė (1869-1948) važiavo į Palangą su sąlyga, kad nespirs jos vaidinti, apsiėmė tik šeimininkauti, bet, neatvykus numatyti merginai, "Amerikos pirtyje" teko pabūti Bekampiene. Tykojo žandarai ir šią veikėją, tačiau susiklostė taip, kad jos vietoje kratė ir tardė viena pavarde kaimynė. Susipažinusi su G. Petkevičaitė, J. Zymantienė ir P. Višinskiu, J. Juškytė ėmė bendradarbiauti "Varpe", "Ūkininke" ir kituose laikraščiuose. Pernaravo vietose slapta mokė vaikus ir suaugusius. Vėliau mokytojavo Ginkūnų ir Pernaravos pradinėse mokyklose, parašė tris knygas.

Laimingai pavyko išvengti kalėjimo ir kultūros veikėjui bei literatūros kritikui Povili Višinskiui (1875-1906). Už tai, kad dalyvavo lietuvių spektaklyje (vaidino siuvėja Vinea), ir už bet kokią rastą pas jį lietuvių kalba parašytą raštelį Liepojos žandarmerijos buvo isakyta sumirti ir nugabinti į Panevėžio kalėjimą. Tačiau, bekratydami šį įtartinį žmogų, žandarai pas jį rado neseniai gautą iš Peterburgo universiteto pagyrimo lapą už jo konkursinį darbą "Antropologinė žemėlaučių charakteristika", kuriame pateiktė etnografinis ir tautosakos duomenų apie Žemaitijos fauną ir florą. Prokuroras su savo bendrais nustebo, kad isakytą varginoti tokio aukšto mokslo vyrą ir paliko jį ramybėje. Be abejo, jie dar nežinojo, kad nuo 1894 m. P. Višinskis bendradarbiauja "Varpe", "Ūkininke", atkakliai kovoja, kad būtų leista spausdinti lotyniškoms rašmenimis spauda.

Vaidinęs Antaną Maskvos universiteto studentas Augustinas Janulaitis (1878-1950) taip pat paliko ryškius pėdsakus kultūros dirvoje. Po L. Vaineikio suėmimo ėmė vadovauti vaidintojų trupe, bet netrukus buvo areštuotas. Plačiai tada žmonės kalbėjo, kad iš kalėjimo paleistiesiems draugams, girdint visiems sargams, pro langą jis susuko:

— Neapsileiskite! Darbuokitės už save ir už mus, čia užrakintus!

1920 m. caro vidaus reikalų ministras nutarė šį nusikaltėlių ištremti trejems metams į Rytų Sibirą, bet jis pasiskubino išsprukti į Rytų Prūsiją, kur 1902-1905 m. redagavo "Darbininkų balsą". Pirmą kartą lietuvių kalba išvertė ir 1904 m. Bitėnuose išleido K. Markso ir F. Engelso "Komunistų partijos manifestą. Išvertė ir 1912 m. išleido sutrumpintą F. Engelso knygą "Socializmo išsivystymas iš utopijos į mokslą". Daug pasidaravo vėliau ilgą laiką Lietuvos auktosiose mokyklose, dėstydamas teise. 1941 m. buvo išrinktas Lietuvos TSR Mokslų Akademijos akademiku.

Nekreipdamas dėmesio į kaimynų gąsdinimus studentas Vladas Mongirdas (1877-1960) vaidino Bekampį, po to priklausė A. Janulaičio vadovaujamai vaidintojų trupe. Už tai kalintas, buvo ištrėmtas dvejiems metams į Kaukazą. Apuoko slapyvardžiu bendradarbiavo "Varpe", "Darbininkų balse". Baigęs medicinos mokslus, pasitraukė iš literatūrinės veiklos, vertėsi gydytojo praktika.

Tiek pat laiko Smolenske policijos priežiūroje vegetavo buvęs spektaklio sufleris, aktyvus varpininkas gydytojas Feliksas Janušis (1867-1920). Nepavyko sužinoti kuo baigėsi Palangoje viešnagė ir talka gydytojo K. Žalnieriuokno, kuris parduodavo spektaklio bilietus ir išdrįso tarti pikta žodį policmeisteriui. Galimas daiktas, kad po to reikšmingo įvykio jis skubiai išdūmė į savo darbovietę ir išvengė nemalonaus susitikimo su policija.

Tardytojai iš kažkur iškniso, kad Jonas Ambrozaitis (1856-1916) ne tik aprūpino palangiškius afišomis ir programomis, bet ir aktyviai platino socialdemokratinę literatūrą. Už anticarinę veiklą jis buvo kalinamas ir trejems metams ištrėmtas į Viatkos guberniją.

Moksleivis Stanislovas Kuizinas (1881-1944) vaidino piemenuką. Jis mokėsi Palangos progimnazijoje. Liepojos gimnazijoje ir Tartu universitete. Atitarnavęs kariuomenėje dirbo Tauragėje, aktyviai dalyvavo visuomeninėje ir teatrinėje veikloje. Kretingietis prekybininkas Edvardas Empacheris pamėgdžiojo Faibėlką. Už tai kratytas ir kalintas. Studentas Petras Avizonis (1875-1939) tik prie jėgimo kontroliavo bilietus ir buvo kamantinėjamas. Vėliau jis tapo garsiu akių gydytoju, medicinos mokslų daktaru, profesoriumi.

Pagal chronologiją A. Vonsiackis represijas rengėsi pradėti nuo Jono Biliūno (1879-1907). 1900 m. gegužės 7 d. atsuntė žandarus jį sumirti. Laimė kad iš vakaro, lyg nujausdamas nelaimę, Jonas išvyko iš Liepojos, tai tik kambari iškratė. Netrukus jo išeikojo Anykščiuose ir Niuronyse (tėviškėje). Vieni žmonės kalbėjo, kad J. Biliūnas prieš carą einas, kiti sakė, kad bedievis neklausio kunigų. Buvo ir tokių, kurie "matė" kaip surakintą varė į Panevėžio kalėjimą. O tariamas nusikaltėlis tuo metu pėdas mėtė už 120 kilometrų nuo Anykščių. Pagaliau spalio 13 d. jį rado Dorpatė (dabar Tartu). Visas būrys žandarų puolė jo kambari kratyti, bet nieko draudžiamo nerado. Pokalbėje paaiškėjo, kad to reikalavęs A. Vonsiackis. Jei kitais metais J. Biliūnas buvo pašalintas iš Tartu universiteto, tai daugiausia dėl šio teroristo užmačių.

Šie žmonės siekė pragiedrulių su entuziazmu, nepaisė trukdymų, išleisť vietos valdžios paliepiamų. Juos galima vadinti ne tik pirmojo viešo lietuvių spektaklio or-

Su dideliu pasisekimu Vilniuje koncertavo Danijos Odensės miesto simfoninis orkestras. Nuotraukoje: Prieš koncertą Danijos muzikantai prie Lietuvos valstybinės filharmonijos rūmų. T. Zebrausko nuotr.

PANEVĖŽIO NAUJIENOS

BALDAI MOKYKLOMS

Naujos vidurinės mokyklos šiemet pakvietė į klases Mažeikių, Panevėžio, Plungės, Raseinių ir kitų respublikos miestų bei rajonų jaunąją kartą. Visos jos pasipuošė baldais ir inventoriumi, pagamintais Panevėžio baldų fabrike. Vienintelė tokio profilio įmonė Lietuvoje dideles siuntas savo produkcijos šiemet taip pat išsiuntė į Azerbaidžaną, Kirgiziją, Estiją, Latviją ir kitas broliškas tarybines respublikas.

Per pastaruosius penkerius metus specializuota įmonė daugiau kaip dviem penktadaliais padidino produkcijos gamybą. Pradėjo veikti labai našios faneravimo ir kiljavimo linijos, kurios kelis kartus sutrumpino gamybos ciklą. Baltininkai pritaikė naujas efektyvias medžiagas, padėjusias gerokai pagerinti gaminių kokybę. Tai atvėrė mokykliniams baldams plačią rinką užsienyje. Dabar jie siunčiami į aštuonias šalis, kuriose su Tarybų Sąjungos pagalba statomos naujos mokyklos įstaigos.

PADEDANT MOKSLININKAMS

Glaudūs draugystės ir bendradarbiavimo ryšiai Autokompressorų gamyklos kolektyvą sieja su dvidešimčia šalies mokslo įstaigų, Minsko, Lipeko, Uljanovsko, Vilniaus ir kitų miestų mokslininkai padėjo panevėžiečiams pritaikyti pažangesnę gamybos technologiją, našesnę techniką, mechanizuoti žmonių rankų darbą. Siemet šalies automobilių ir traktorių gamybos įmonėms panevėžiečiai išsiųs produkcijos už 27,5 milijono rublių. Didelė autokompressorų dalis skirta Kamos automobilių gamyklai, kuri kasmet smarkiai didina sunkiasvorių sunkvežimių gamybą.

"MARIOS" PRIE Miesto

Užtvenkus Nevėžio upę, miesto pakraščtyje sutvyliauo daugiau kaip 80 hektarų užimantis vandens telkinys. Dabar Panevėžio "mariose" plaukioja lengvos jachtos, treniruojasi akademinio irklavimo ir baidarių sporto mėgėjai, pakrantėse pilna žvejų mėgėjų.

— Šis dirbtinis vandens telkinys, — pasakė miesto

organizatoriai ir vaidintojai, bet ir tikraisiais drąsuoliais, tuometiniais herojais.

Nors dauguma jų nukentėjo, bet dėl to nepergyveno, nes jautė, kad atliks didžiulį darbą, viešai pademonstravo savąją kalbą, pradėjo reikšmingą sąjūdį, parodė, kad lietuvių liaudis gyva, padrasino draugus kovoti iki pergalės, protestuoti prieš nacionalinę priepsaudą.

TIKROJI PROFESIJA

Prancūzų inžinierių Aleksandrą Gustavą Eiffelį išgarsino Paryžiuje pastatytas 300 m aukščio geležinis bokštas, sveriantis 9 tūkst. tonų. Eiffelis turi ir kitų nuopelnų. Jis statė tiltus, varžines, gamyklas ir pirmasis pasiūlė libandyti konstrukcijų atsparumą vėjui. Tam tikslui įkūrė statybinės aerodinamikos laboratoriją ir įrengė pirmąjį aerodinaminį vamzdį, kuriame buvo išbandomi karkasai. Tuo jis prisidėjo ir prie aviacijos vystymo.

BALIONU APLINK PASAULĮ

Bent trys igulos (dvi JAV, viena Didžiosios Britanijos) siekia kelionės aplink pasaulį balionu rekordą. Daugiausia tikimasi iš amerikiečių Makso Andersono ir Donaldo Ado, kurie rengiasi skristi helio balionu "Ziulis Verzas". 1979 m. M. Andersonas su sūnumi Krisu tokiu balionu sumušė pasaulinį skridimo tolimo rekordą — 5332 km. Amerikiečiai numato startuoti Egipte prie piramidžių, kur prasidėdavo Ziulio Verno mokslo-fantastinio romano "Penktos savaitės balionu" veiksmas, ir baigti kelionę po 21 dienas, — praneša laikraščio "Trud" korespondentes iš Londono.

TŪKSTANTIS INŽINIERIŲ

Nuo eilinio darbininko iki inžinieriaus — tokį kelią per trisdešimt trejus gyvenimo metus nuėjo Tiksliosios mechanikos gamyklos kolektyvo narys Petras Tomkevičius. Su pagrimu baigęs profesinę technikos mokyklą, o vėliau politechnikumo vakarinį skyrių, neseniai jis tapo Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto Panevėžio vakarinio fakulteto tūkstantuoju absolventu. Jo diplominis darbas ir teorinės žinios buvo įvertintos "labai gerai".

Panevėžio vakarinis fakultetas dabar ruošia labiausiai miestui reikalingus specialistus — mechanikus, elektrikus, statybininkus. Dabar beveik kas antras miesto pramonės įmonėse ar statybose dirbantis inžinierius — buvęs šio fakulteto auklėtinis.

LAUKŲ FAUNA TURTINTI

Panevėžiečiai medžiotojai jau kelintus metus augina fazanus, ir išvysti šiuos karališkuosius paukščius rajono apylinkėse nebe naujiena. Jie praturtina miško fauną, yra puikus trofėjus medžiotams, o laukuose padeda sunaikinti vieną didžiausių žemdirbio priešų — kolorado vabalą.

Dabar medžiotų užsakyta žemės ūkio statybos projektavimo instituto Panevėžio skyriaus specialistai ruošia 60 tūkstančių vietų pramoninės fazanų fermos projektą. Fazanyną sudarys 15 paukštidžių ir pagalbiniai pastatai. Jo statybai numatoma išleisti apie milijoną rublių. Pradėjus veikti pramoninei fermai, apylinkių miškuose bus dar daugiau fazanų.

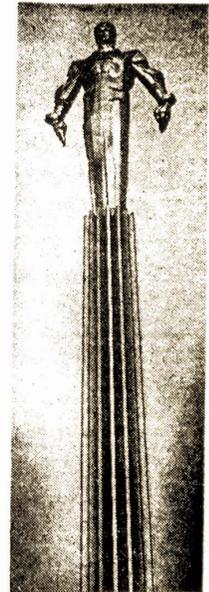
A. Ambraška

Žmogus ir žvaigždės

...O buvo posakis: Žmogus — tai Žemės dulkė... Dabar žmogus šioj žemėj didėlej stiprus kaip žuvalas —

Jis semiasi Jėgų iš Žemės — Cie duona, melis, žydintys linai. Bet mintys jo — didžiai žvaigždžių vienišagė, Ne vien tik mintys — patį jis ten dažnai,

Pileniniais paukščiais skrieja, rašo ordu, Ir vis mažiau baltaka paslapčių. Ir aiškiai skamba mėsos pavardės — Patsai gražiausias vardas — tarp žvaigždžių, Kęstutis ASTRAUSKAS

Paminklas J. Gaгарinui Maskvoje. A. Zilino nuotr.

Kiekvienais metais vis daugiau žemės ūkio technikos iš broliškų tarybinių respublikų gauna Tarybų Lietuvos kolūkiai ir tarybiniai ūkiai. Per šį penketmetį bus gautas 27,5 tūkstančio įvairių markių traktorių, dvidešimt tūkstančių automašinių, 7,5 tūkstančių javų kombainų. Nuotraukoje: Nauji javų nuėmimo kombainai Panevėžio rajono ūkiams. M. Baranausko nuotr.

Viena jauniausių gatvių Šilalės mieste pavadinta pažangiųjų JAV lietuvių visuomenės veikėjo Leono Joniko vardu. A. Ambrozios nuotr.

Prieš keletą metų į Lazdijų rajono miškus iš Čekoslovakijos buvo atvežta keliasdešimt muflonų. Jie aklimatizavosi, prigrato prie vietinių sąlygų. Dabar jų dvigubai daugiau negu buvo atvežta. Nuotraukoje: muflonai Lazdijų rajono miške. G. Svitojaus nuotr.

Vincas GIEDRA

BŪKIM GERI

Sūpauja saulę šaltiniai žydri,
žydintys medžiai žiulba ir šnara.
Būkime švelnūs,
būkime geri
šitą pavasario dieną gerą!

Būkime žodžių gražiausių verti,
būkime net sau dideli ir saulėti.
Tarsi du poliai —
dvi stygos širdy,
leiskim tik vienai garsiai skambėti!

Sviesūs išlikim rudens žėlime,
poreikim švelnūs per negandų
griūčių.
Tiek negerumų
vaikšto žeme,
kad negerai nebegalime būti!

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Kazimiera Bukčienė

Mirė 1966 m. gegužės 4 d.
Su dideliu gailesčiu širdyse prisimename mūsų
mielą žmoną ir mamytę.
Ilsėkis ramiai, mieloji.

Vyras—CHARLES
Sūnus—ALGERD
Marti—SYLVIA

MESA, ARIZONA

Mirus

Nancy Navikaitei-Gordon

Reiškiame užuojautą jos sūniui William, sesutėms
Betty ir Beverly ir jų šeimoms; taip pat visiems jos
artimiesiems.

Nancy buvo maloni, tyki nuoširdinga dalyvė
mūsų pažangiojoje veikloje. Ji buvo viena pirmųjų
narių LDS, komitetų organizuoti jaunuolius į mūsų
gretas.

ELENA N. JESKEVIČIŪTE
AMELIA JES-TÉ-YOUNG
AMELIA ir WALTER YUSKOVIC
ANNE YAKSTIS

ŠIUOLAIKINIŲ VESTUVIŲ TRADICIJOS

V. Siudikas

"Nauji laikai — nauji papročiai" — šiuo lakonišku posakiu liaudis išreiškia gilią prasmę turinčią mintį, kad žmonės, kurdami istoriją, kuria ir naujas sutuoktuvius, vardu, sidabrinį ir auksinių vestuvių, gedulingas bei kitas apeigas ir tradicijas. Didelį darbą, ugdant naujas šiuolaikines civilines apeigas bei tradicijas, atlieka Respublikinė liaudies tradicijų taryba Vilniuje ir atitinkamos tarybos miestuose bei rajonuose.

Plačiai tarybiname gyvenime prigijo šiuolaikinės vestuvinės tradicijos. Socialistinėje visuomenėje santuoka nebegrindžiama, kaip anksčiau, ekonominiams išskaičiavimais, išnyko piršlybų, kaip ekonominio sandėrio sudarymo, papročiai, neteko prasmės apeigos, susijusios su marčios priėmimo vyro šeimoje, nyksta liaudžiai priemastas religingumas.

Socialistinės visuomenės butyje vis didesnį populiarumą įgauna sužadėtuvių. Jauna pora, nusprendusi sukurti šeimą, prie bendro stalo pasikviečia tėvus, abiejų šeimų narius ir gauna jų pritarimą santuokai. Šiuolaikinės sužadėtuvių — tai besiruošiančių susigiminiuoti šeimų šventė, kurios metu abi šeimos artiau susipažįsta, kartu apsvaisto, kada ir kaip bus keliamos vestuvės, kur gyvens jaunavedžiai, kuo tėvai jiems galės padėti. Respublikiniai profsąjungų kultūros rūmai Vilniuje ir kitos kultūros įstaigos organizuoja sužadėtuvių vakarones. Čia kartu su pramogomis vyksta pokalbiai apie šiuolaikines vestuvines tradicijas.

Liaudies tradicijos atspindi ir šiuolaikinių vestuvių dalyvių sudėtyje. Nuo seno išliko paprotys, kad jaunieji, ruošdamiesi vestuvėms, kviečia piršlį, svečią, pabrolius ir pamerges. Nors piršlys jau neatlieka jaunųjų supiršimo funkcijų, paprastai jis kartu su svečiais būna vestuvių vadovais. Jie vadovauja vestuvių kortežui, yra

jungtinių liudytojai ir savo parašais patvirtina juridinį santuokos aktą. Pabroliai ir pamergės porų paskirtis — sudaryti iškilmingą atmosferą, lydint jaunuosius į santuokų rūmus ir dalyvaujant jungtinių apeigose, kai su mainomi aukso žiedai, jaunajai persegamas rūtų vainikėlis.

Pakelėse, belaukdami sugrįžtančių vestuvinių, pažįstami ir kaimynai įrengia "vartus" — užvaras. Tai simbolizuoja sunkumus ir kliūtis, kurias gyvenime teks patirti ir nugalėti jauniesiems. Įvairios yra "vartų" išpirkimo tradicijos. Namuose tėvai jaunuosius sutinka su duona ir druska — tai paprotys, reiškiantis linkėjimą gyventi šaliai ir darniai. Vis plačiau naudojami jumoristiniai elementai — tariami vestuviniai užima jaunųjų vietas, kurias piršliui ir svečiams tenka išpirti. Nuotakings vestuvių pramogos — jumoristiniai tostai, improvizuotos sveikinimo telegramos jauniesiems. Piršlys perdėtai giria jauniki, o svečiai — jaunąją. Jie duoda įvairius jumoristinius pamokymus jaunavedžiams. Populiariausias tarp visų pramogų yra piršlio "teismas", vykstantis vestuvių pabaigoje.

Suprantama, vestuvių iškilmių grožis, emocionalumas daugiausia priklauso nuo pačių vestuvinių pastangų, nuo kūrybinės jų iniciatyvos ir išmonės.

Tarybų Lietuvoje vis plačiau pažymimi jungtinių jubiliejai — sidabrinės ir auksinės vestuvės. Jaunesnėms šeimoms jos yra šeimos darnumo, tarpusavio meilės ir pagarbos pavyzdys. Kartu išreiškiama pagarba ir padėka jubilieatams, dorai išauklėjusiems naująją kartą.

Naujos vestuvinės tradicijos atspindi pagarbą darbo žmogui, tarpusavio santykių grožį. Iškilmingumą suteikia puošnūs santuokų rūmai, civilinės metrikacijos aktų salės, kurių pastaruoju metu daug įrengta respublikoje.

Baladė apie testamentą

Sunkial geso,
Kankinos išėvis lietuvis,
Paskutinį valandą,
Paskutinę gyvenimo valandą
Jis išdriso Tėvyne pašaukti...
Atsistojo berželiai galūgalvy,
Atsistojo berželiai prie kojų
Ir pakvipo eglėšakiais.
Jis žinojo —
Tėvyne
Už jurių, už marių,
Ten toli, kur net paukštis nenuskrenda!
Taip toli, kad net mintys paklysta
Tad nustebo išvydęs
Tėvyne.
Išvydęs šalia,
Su berželiais žaltais
Ir eglėšakiais...
...Šachtų dirbęs,
Paskui įsigijęs biznelį,
Juodai dienai sukrovęs sumelę nemenką,
Tas išėvis.
Tas kietas žemaltis
Testamentą palikti norėjo,
Buvo viską išdėstęs,
Apmatęs aiškiausiai...
...Bet dabar susipynė dalykal,
Visai susimaišė...
Tie berželiai...
Eglėšakiai...
Žemė...
Gimtinė...
Kalmas...
Kapinės...
Mottinos veidas...
Vaikystė...
Vieškelis...
Viešpatie!!!
Ir popieriaus lapas nukrito!
Kaip gyvos
Lietuviškos raldės virpėjo:
„TĖVYNE!
Skiriu palikimą —
PELENUS SAVO!...“

Juozas Nekrošius

Reikalauja sankcijų prieš Pietų Afriką

United Nations. — Neprijungusių valstybių užsienio reikalų ministrai, atstovaujantys 34 valstybes, kreipėsi į Saugumo Tarybą, kviesdami uždėti sankcijas Pietų Afrikai už tai, kad ji neduoda Namibijai nepriklausomybės, Siūloma uždėti naftos embargo. Jei Saugumo Taryba nieko nenuveiks, bus reikalaujama susaukti specialią Generalinės asamblėjos sesiją peržiūrėti Namibijos klausimui.

PUIKIAI PRALEIDOME PRAĖJUSĮ SEKMADIENĮ

"Laisvės" jubiliejinis 70 m. sukakties suvažiavimas, koncertas ir banketas buvo tikrai puikūs.

Suvažiavimas buvo sėkmingas, visi dalyviai rimtai, susikaupusiai diskutavo "Laisvės" ateitį.

Koncertas irgi buvo puikus. Atvykę iš Lietuvos artistai mus linksmino. Mes nenorėjome jų net paleisti nuo estrados. Chicago's lakšutės, Aido Choras, Stasys Kuzmickas — visi pasirodė tikrai "šventadieniškai".

Programą dar tęsėme ir per banketą, buvo išskautas pakalbėti nevienuos svety.

Bet apie visai tai bus plačiau sekančioje "Laisvės" laidoje.

Redakcija

N. Y. MAY DAY RALLY A DIVERSE PROGRAM

Special to the Daily World

NEW YORK, April 15 — New York City's 1981 May Day rally, to be held in Manhattan's historic Union Square, will feature a diverse cultural program.

The Committee for a United Labor and People's May Day, the organizers of the rally, have announced that the cultural portion of the event will feature the popular Scottish folk singer, Ron Duncan; the multiracial musical group, Sounds of Freedom; and the well-known Dnipro Dancers, who specialize in Ukrainian dances.

Also scheduled to perform are Nicarauac Grupo, a Nicaraguan group which will sing folk and revolutionary songs of liberated Nicaragua; and Teatro Cuatro, the famous Latino theatrical group which will do a dramatic presentation of the democratic struggle in El Salvador.

The list of rally speakers will be announced soon.

The rally and march will be held Saturday, May 2. The march, which will precede the rally, will begin at Tompkins Square Park (Avenue A, between 7th and 10th sts.)

The marchers will assemble at 12:30 p.m. in four contingents along Avenue A: labor (at 10th st.), youth (at 9th st.), nationality organizations (at St. Marks Place) and community groups (at 7th st.).

The rally is scheduled to begin at 2 p.m.

According to the organizing committee, this year's march and rally will focus on the domestic and foreign policies of President Reagan and the pro-banker, pro-landlord policies of New York's Mayor Koch.

BRIEFS

New York Aido Chorus had a very busy weekend with its guests and participants in "Laisvės" anniversary affair Sunday, April 26.

Chorus performed very well. Chicago group was delightful, and also all the others were very much enjoyed. Highlight of the affair were performers from Lithuania — violinist, pianist and opera singer. With them came to "Laisvės" 70th celebration also Albertas Laurinčiukas, accomplished writer and present editor of "Tiesa," the most important newspaper in Lithuania. Albertas spent a few years in the United States before as a "Moscow News" correspondent and wrote a book of his impressions of America titled Third Side of the Dollar. Years ago the New York Times Sunday magazine had two pages of Albertas impressions of America with pictures, among others why Statute of Liberty has turned her back to the United States.

We had a pleasure of Albertas' visit to our home to see Anthony Bimba. More about "Laisvės" anniversary affair in Lithuanian to come.

Arthur Petrick our tall and handsome photographer distributed some photos he had taken of our people at our affairs. This time they were colored and very good indeed. He has given much pleasure to many people over the years.

We hoped to see artist Robert Feifer and his wife Helen, our correspondent at "Laisvės" anniversary affair. They were very active in New York before they moved to Florida. They still miss New York, they say. Robert's design, contributed to "Laisvės" 70th anniversary was on the front page of the anniversary issue. It's a piece of art. Congratulations!

The coconut cream pie hit William F. Buckley Jr. in the face when he had just spoken about violence in Ameri-

can society to a Young Republican forum at the University of Arizona.

The International Peace Petition, now being circulated in the U. S., is outstanding in its simplicity, its clarity and in its urgency.

The petition is addressed to Presidents Ronald Reagan and Leonid Brezhnev. The message is clear: "We the undersigned, call upon the United States and the Soviet Union to end the arms race which threatens all with annihilation." It urges, "as a first step," that Reagan and Brezhnev "terminate immediately all research, development, testing, manufacture and deployment of nuclear bombs and missiles." Then they should, "progressively, but quickly destroy present stockpiles" of such nuclear arms.

Correction: In my Briefs' previous issue it was: The author who celebrated with Nancy Reagan on her autobiography, "Nancy," says that . . .

Should be: The author who collaborated with Nancy Reagan on her autobiography . . .

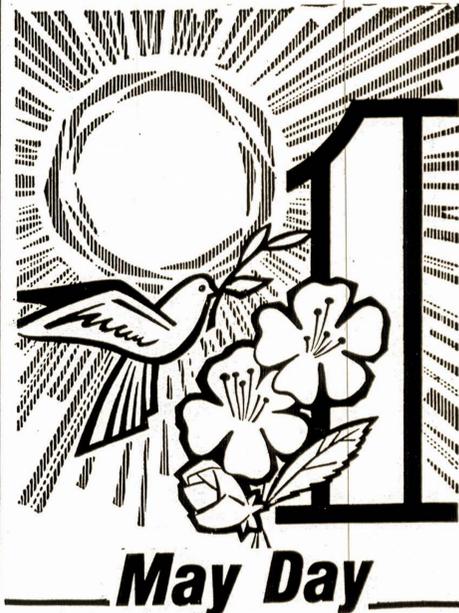
May Day is something special. It's the only holiday celebrated on every continent. It is a day that tears down the barriers of nationality, race and creed.

May Day is the day that unites all men and women who work for a living in the mines, mills, factories, fields, transport, construction, education, culture and health, in the offices and the laboratories.

May Day began in the United States. It's as American as baseball and apple pie. It was born in Chicago, the "stormy, husky, brawling City of the Big Shoulders," in 1886.

As thousands gather this May first in the cities of the United States, millions more will be marching in Rome, Moscow, Lisbon, Havana, Luanda, Tokyo and countless capitals of the world.

Lithuanians in the United States have always participated in May Day celebration. There are some who can proudly say: "I haven't missed May Day."

May Day